

בִּיִּזְלֵם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

בִּיִּזְלֵם מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

BTSELEM - The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

דף מידע נובמבר 1994

עינויים בחקירה:
עדויות נחקרים
פלסטינים,
עדויות חוקרים

רחוב עמק רפאים 43 (קומה שניה), ירושלים 93141,
טלפון 02/617271/4, פקסי 02/610756

شارع عمك رفايم ٤٣ (الطابق الثاني)، القدس ٩٣١٤١،
تلفون ٠٢-٦١٧٢٧٤/١، فاكس ٠٢-٦١٠٧٥٦.

43 Emek Refaim St. (Second Floor), Jerusalem
93141 Tel. 02/617271/4, Fax. 02/610756

בצלם

דָּרַךְ מִיָּדַע נּוּבּמִבֶּר 1994

עינויים בחקירה: עדויות נחקרים פלסטינים, עדויות חוקרים

בצלם, מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על-ידי גוף רחב של משפטנים, אנשי רוח, עיתונאים וחברי כנסת. **בצלם** שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים. נתוני **בצלם** מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות ישראלים רשמיים. עיתונות ונתוני מקורות פלסטיניים, במיוחד ארגוני זכויות האדם PHRIC ואל-חאק.

כתבו: יובל גינבר, יעל שטיין
תחקיר: יובל גינבר, באסם עיד
עריכה גראפית: דינה שר
עיצוב שער: עפרה גורן

בצלם מבקש להודות לאנשים ולאירגונים הבאים על עזרתם: האגודה לזכויות האזרח בישראל; הוועד נגד עינויים בישראל; עו"ד שלמה לקר; אמה נוהטון, הפרויקט לזכויות האדם באוניברסיטת ביר זית; עו"ד אביגדור פלדמן; עו"ד לאה צמל; עו"ד אנדרה רוזנטל; עו"ד איליה תאודורי

ISSN 0792-4003

בחקירת פלסטינים:

1. עלבונות והשפלות מילוליות,
 2. איום לפגוע בנחקר או בבני משפחתו,
 3. מניעת שינה ומזון,
 4. כיסוי הראש בשק למשך שעות ואף ימים.
 5. כליאת העציר לתקופות ממושכות בתא מבודד זעיר, לעתים כשגופו קשור בתנוחה מכאיבה,
 6. קשירה לתקופות ארוכות בתנוחות מכאיבות,
 7. שימוש במשתפי-פעולה במטרה להוציא מידע או הודאה, באלימות או תוך איום באלימות,
 8. פעילות גופנית בכפייה.
 9. כליאה בתנאים קיצוניים של חום, קור או לכלוך,
 10. מכות קשות בכל חלקי הגוף באמצעות אגרופים, מקלות ומכשירים אחרים.
- מימצאי **בצלם** נתאשרו לאורך השנים בדו"חות של אירגוני זכויות אדם ישראלים, פלסטיניים ובינלאומיים.³
- מדף מידע זה עולה תמונה קשה לפיה, על אף ההתפתחויות הפוליטיות באזור, קשה להבחין בשיפור כלשהו בתחום זה והשימוש השיגרתי בעינויים בחקירת עצירים פלסטיניים נמשך.

במארס 1991 פירסם **בצלם** דו"ח מקיף שנושא השיטות בהן משתמשים גורמי הביטחון, ובראשם השב"כ, בחקירת עצירים פלסטינים. הדו"ח תאר הפעלה שיגרית, יומיומית ומכוונת של שיטות חקירה פסולות. הדו"ח קבע כי "על-פי כל קריטריון רשמי שיטות חקירה אלו... מתאימות להגדרה של עינויים"¹, האסורים על-פי החוק הבינלאומי בתכלית האיסור. שיטות החקירה הפסולות נסקרו בארבעה דו"חות נוספים של **בצלם**,² ובשורה ארוכה של דו"חות שפירסמו אירגוני זכויות אדם ישראלים, פלסטיניים ובינלאומיים.

דף מידע זה מציג תמונת מצב מעודכנת של שיטות החקירה בהן משתמשים השב"כ וצה"ל. דף המידע יביא עדויות ותצהירים של פלסטינים שנחקרו על-ידי השב"כ וצה"ל בחודשים האחרונים. בנוסף, יובאו עדויות של אנשי שב"כ ומטרה, המאשרות כי שירות הביטחון עושה שימוש בשיטות החקירה המוזכרות בעדויות של נחקרים ובדו"חות של אירגוני זכויות האדם. עדויות אלה ניתנו במהלך "משפטי זוטא", הנערכים כאשר נאשמים טוענים כי הודאתיהם נגבו מהם בשיטות פסולות, ולכן הן אינן קבילות. במקרה כזה מפסיק בית-המשפט את הדיון בכתב האישום נגד הנאשם ופונה להכריע בטענות הנאשם בלבד.

דו"ח **בצלם** מ-1991 חשף עשרה אמצעי חקירה עיקריים בהם משתמשים אנשי כוחות הביטחון

1. **בצלם, חקירת פלסטינים בתקופת האינתיפאדה: התעללות, "לחץ פסי מתון" או עינויים?** מארס 1991 עמ' 89.
 2. **אלימות כלפי קטינים במעצר משטרתי** (דף מידע, 1990); **חקירת פלסטינים באינתיפאדה: דו"ח מעקב** (1992); **מותו של מוסטפא ברכאת באגף החקירות במיתקן הכליאה בטול כרם** (דו"ח מקרה, 1992); **"הנהוג החדש" בחקירות השב"כ: המקרה של עבד א-נאסר עובייד** (דו"ח מקרה, 1993).
 3. ר' למשל: הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, דו"ח **שנתי שנה שלישית ינואר-דצמבר 1992**; **Israel's Use of Electric Shock In the Interrogation of Palestinian Detainees**, Palestinian Human Rights Information Centre, Jerusalem, July 1992; **Palestinian Victims of Torture Speak Out**, Al-Haq, Ramallah, 1993. **Israel and the Occupied Territories: The Military Justice System in the Occupied Territories; Detention, Interrogation and Trial Procedures**, Amnesty International, London, 1991.
- הדו"חות השנתיים של האירגון מזכירים שוב ושוב כי בחקירה של עצירים פלסטינים נעשה שימוש "שיטתי" בעינויים ובהתעללויות. לאחרונה פרסם גם Human Rights Watch דו"ח מקיף בנושא:
- Torture and Ill-Treatment: Israel's Interrogation of Palestinians from the Occupied Territories**. HRW, New York, 1994. להלן: דו"ח HRW.

דף מידע זה מתמקד בשיטות החקירה הנהוגות בחקירת עצירים פלסטינים. עם זאת חשוב להבהיר חלק מהגורמים העיקריים המאפשרים את השימוש השיגרתי בעיניניים.

1. ניתוק ממושך של הנחקר מהעולם החיצוני:

עצירים פלסטינים הנתונים לחקירה מנותקים מהעולם החיצוני באופן מוחלט למשך תקופה של עד 11 יום, שבסיומה הם מובאים להארכת מעצרם בפני שופט,⁴ אך גם אז לא תמיד מאפשרים להם להיפגש עם עורכי דינם או עם בני משפחתם.

לפי הצו בדבר הוראות ביטחון ניתן למנוע מעצור להפגש עם עורך דינו לתקופה של עד 90 יום,⁵ גם בעבירות כמו עדות שקר ויידוי אבנים. מובן שגם המשפחות אינן רשאיות לבקר בשלב החקירה את בניהן.

לתקופת ניתוק כה ארוכה אין אחריות בעולם המערבי. בישראל מובא עצור להארכת מעצרו בתוך 48 שעות, ורשאי להיפגש עם עורך-דין "בהקדם האפשרי". אם הדבר דרוש לשם שמירה על בטחון המדינה, הגנה על חיי אדם או לצורך סיכול פשע, ניתן לדחות את הפגישה בלא יותר מ-48 שעות. בעבירות חמורות במיוחד, כמו ריגול או בגידה, ניתן למנוע פגישה עם עורך-דין לתקופה של עד 15 יום.⁶

2. מעמד השב"כ: הגוף העיקרי החוקר פלסטינים

בשטחים, השב"כ, כפוף למשרד ראש הממשלה ונהנה מסמכויות נרחבות ביותר, שאינן מעוגנות בחוק. סמכויות אלה כוללות, על-פי המלצות ועדת לנדוי מ-1987, שימוש באלימות בחקירה. ועדה זו קבעה כי לאנשי השב"כ סמכות להפעיל "לחץ פסיכולוגי לא אלים של חקירה נמרצת וממושכת" ו"מידה מתונה של לחץ פיסיי".⁷ האמצעים בהם רשאים החוקרים לנקוט מפורטים בחלק הסודי של דו"ח הוועדה.

הוועדה קבעה אמנם כי "אסור שהלחץ יגיע לדרגת עינויים גופניים או התעללות נחקר או פגיעה חמורה בכבודו השוללת ממנו צלם אנושי",⁸ אך יישום המלצותיה המעשיות הביא לתוצאות הפוכות. מצב זה לא השתנה גם לאחר שינויים מסויימים שנעשו בנהלי החקירה לאורך השנים.⁹

הגופים החוקרים פועלים בחשאי מוחלטת, כאשר שיטות עבודתם אינן ידועות לציבור. חשאיות זו מתעבה, בין השאר, בשל שתי עובדות נוספות:

א. הימנעות מתיעוד האמצעים בהם נעשה

שימוש בחקירה: במהלך תקופת החקירה מנהלים חוקרי השב"כ "צה"ל" "זכרונות דברים" ("זכ"דים") בהם הם רושמים את מהלך החקירה. זכרונות הדברים כוללים מידע כללי בדבר המצב בו מוחזק

4. כך בשטחים, לגבי בוגרים החשודים בפעילות אלימה ("פעילות חבלנית עוינת"). קטיניים, ובוגרים החשודים בעבירות קלות יותר מובאים להארכת מעצר בתוך שמונה ימים.
 5. החוק קובע כי יש לאפשר לעצור להיפגש עם עורך דינו בהקדם האפשרי. עם זאת, אם העצור נמצא בהליכי חקירה, רשאי הממונה על החקירה, בהחלטה מנומקת בכתב, למנוע את הפגישה לתקופה של עד 15 יום. קצין משטרה בדרגת סגן ניצב ומעלה, רשאי למנוע את הפגישה ב-15 יום נוספים. שופט-משפטי רשאי להאריך תקופה זו ב-30 יום נוספים ונשיא בית-המשפט או נשיא תורן רשאים להאריך אותה בעוד 30 יום (סעי' 78 ב-ד לצו בדבר הוראות ביטחון).
 6. הממונה על החקירה רשאי למנוע פגישה בין העצור לבין עורך דינו למשך שבעה ימים מיום המעצר. קצין משטרה בדרגת ניצב משנה ומעלה או ראש מחלקת חקירות בשב"כ, יכול למנוע את פגישה זו לתקופה של עד 8 ימים נוספים (סעיף 29 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] התשמ"ב-1982).
 7. סעיף 4.7 בהמלצות הוועדה. לדיון נרחב בדו"ח הוועדה ר' חקירות פלסטינים, עמ' 19-25.
 8. סעיף 3.16 בדו"ח.
 9. ר' בצלם, "הנהול החדש בחקירות השב"כ: המקרה של עבד א-נאסר עובייד, דו"ח מקרה 3, נובמבר 1993.

"לא יהיה אדם נתון לעינויים, ולא ליחס או לעונש אכזריים, בלתי-אנושיים או משפילים"
 ההכרזה העולמית של האו"ם בדבר זכויות האדם (1948), סעיף 5

הנחקר. ניתן ללמוד מהם מתי נמנעה שינה מהעציר (מצבים של "חקירה" ו"המתנה"), מתי הוצא מאגף השב"כ לצורך ארוחה וכד'. בזכרון הדברים לא מפורטים האמצעים המופעלים על הנחקר בעת החקירה עצמה ובשלב המכונה "המתנה", אך מעדויות נחקרים וחוקרים עולה כי בשני שלבים אלה מופעלים אמצעים אלימים שונים, כגון הושבה על כיסא קטן, כיסוי הראש בשק, קשירות, טלטולים ומכות.

בעדויותיהם בבית המשפט, שבמהלכן עיינו בזכרונות הדברים, שבו אנשי השב"כ וטענו כי אינם זוכרים אילו אמצעים ננקטו במקרה הנדון. כך, למשל, אמר בתיק 4221/93 איש השב"כ המכונה "נדב":

כשלא רשום דבר ליד ההמתנה [בזכ"ד] הכוונה שהנאשם עם אזיקים קדימה או מאחורה. לא מחייב כיסוי ראש [...] כשמציין המתנה זה יכול להיות עם כיסוי ראש אך זה לא מחייב [...] כאשר החשוד עם כיסוי ראש אני לא מציין כלום. כאשר הוא עם אזיקים או עם אזיקים וכיסוי ראש אני מציין המתנה בלבד. כאשר הוא בלי כלום אני מציין בלי אזיקים ובלי כיסוי ראש.

הניסיון לשחזר את מצבו של הנחקר בעת החקירות וביניהן קשה ומסובך, שכן השופטים נאלצים להסתמך אך ורק על זכרונם של הנוגעים בדבר, ורוב משפטי הזוטא נערכים חודשים ארוכים לאחר גמר החקירה.

ב. העדר אחריות כוללת על העציר הנחקר בידי השב"כ: השב"כ אינו מנהל מתקני כליאה, אלא אחראי על אגפי חקירה בתוך מתקני מעצר וכליאה של המשטרה (כגון בימג'רש הרוסיים ובפתח-תקווה), צה"ל (בטול כרם) ושירות בתי-הסוהר (כגון בחברון ובאשקלון).

לשב"כ שליטה מוחלטת ובלעדית בכל הנעשה באגפי החקירה, ואין לגוף המנהל את מתקן הכליאה כל דריסת רגל באגף זה (ר' תגובת דובר שירות בתי-הסוהר לדו"ח זה, בעמ' 29).

באגפי החקירה אין מקלחות, שירותים, תאי שינה וחדרי אוכל עבור העצירים. לשם קיום צרכים אלה מוצא הנחקר מאגף החקירות ומועבר לאגף הכללי, ואנשי השב"כ טוענים כי לא הם, אלא מתקן הכליאה אחראי לאספקתם. קים איפוא מצב בו אין גוף אחד שלו אחריות כוללת על העציר הנחקר. מצב זה מנוצל בידי אנשי השב"כ להפעיל אמצעי השפלה והחלשה בלא שישאו באחריות לכך.

אנשי השב"כ, שהם הקובעים אם, מתי, לאיזה צורך ולכמה זמן יועבר עציר לאגף הכללי, שוללים מעצירים מקלחת והחלפת בגדים, יציאה לשירותים ואת האפשרות לאכול כיאות (באמצעות הקצבת זמן קצר ביותר לצורך אחרון זה). בבתי-המשפט הם מנערים חוצנם ממעשים אלה, בטענה כי הם נוגעים לתחומים שאינם נמצאים באחריותם כלל.

השימוש באמצעים אלה יתואר בהרחבה בהמשך דף המידע.

מקורות דף המידע

דף מידע זה מבוסס על שבע עדויות שגבו תחקירני **בצלם**; תצהיר שגבה עו"ד אליהו אברם מהאגודה לזכויות האזרח; תצהיר שגבתה עו"ד לאה צמל; ופרוטוקולים של ארבעה משפטי זוטא.

א. העדים הפלסטינים:

1. **עיסאם איברהים** (שם בדוי. השם שמור במשרדי **בצלם**), תושב הגדה המערבית. נעצר ב-29.6.94, הוחזק 43 יום בכלא אשקלון (מתקן השב"כ), שוחרר בלא שהועמד לדין.
2. **אמג'ד זר'יר**, בן 22, תושב מזרח ירושלים. נעצר ב-12.8.94, הוחזק 24 יום באגף השב"כ במגרש הרוסים בירושלים, שוחרר בלא שהועמד לדין. עדותו נמסרה כתצהיר לעו"ד לאה צמל.
3. **סאלח דאוד** (שם בדוי. השם שמור במשרדי **בצלם**), תושב מזרח ירושלים. נעצר ב-17.8.94, הוחזק שמונה ימים באגף השב"כ במגרש הרוסים בירושלים, שוחרר בלא שהועמד לדין.
4. **האני סאלח מוזהיר**, בן 21, תושב מחנה-הפליטים נוסיראת ברצועת עזה. נעצר ב-13.7.94, הוחזק במתקן השב"כ ברמאללה לפחות עד סוף ספטמבר 1994, הואשם ב"חברות בארגון עויין", אימונים, גיוס וניסיון לתקיפה של פלסטיני וכעת הוא עצור עד תום ההליכים. עדותו נמסרה כתצהיר לעו"ד אליהו אברם מהאגודה לזכויות האזרח.
5. **מהדי מוחמד שחרור**, בן 15, תושב חווארה בנפת שכם. נעצר ב-18.5.94, הוחזק במתקן הכליאה בטול כרם (מתקן חקירה של השב"כ), שם נחקר במשך יומיים. הורשע בזריקת אבנים, ונדון ל-15 חודשי מאסר בפועל. בערעור הופחת עונשו ל-8 חודשי מאסר בפועל.
6. **מונקד' מוחמד מחמוד ג'נאידה**, בן 25, תושב דורא שבנפת חברון. נעצר ב-13.7.94, הוחזק 28 יום

- בחקירה במתקן הכליאה בפרעה (מתקן חקירה של צה"ל, כפיקוח השב"כ), שוחרר בלא שהועמד לדין.
7. **תייסיר סלמאן** (שם בדוי. השם שמור במשרדי **בצלם**), תושב איזור רמאללה. נעצר ב-29.5.94, הוחזק במיתקן הכליאה בפרעה (מתקן חקירה של צה"ל) כמשך 43 יום, שלאחריהם נעצר במעצר מינהלי לחודשיים. לא הועמד לדין.
 8. **עבד א-נאסר אל-קייסי**, תושב מחנה-הפליטים אל-עזה באזור בית-לחם, נעצר ב-10.8.94, הוחזק 51 יום במתקן החקירה של השב"כ ברמאללה, שוחרר בלא שהועמד לדין.
 9. **מוניר עלי** (שם בדוי. השם שמור במשרדי **בצלם**), בן 20 תושב איזור רמאללה. נעצר ב-29.6.94, הוחזק 54 יום בחקירה בכלא אשקלון (מתקן חקירה של השב"כ), שוחרר בלא שהועמד לדין.

ב. משפטי הזוטא שהתקיימו בתיקים הבאים:

1. **תיק 2332/92** התובע הצבאי נגד מוחמד עדאווי, בבית המשפט הצבאי בחברון, בפני השופטת מיכל רפפורט-רהב, רס"ן.
2. **ת.פ. [תיק פלילי] 201/93** מדינת ישראל נגד עבדול חכים ג'יבאלי, בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב, בפני השופט משה טלגם (החלטה מ-9.3.94).
3. **תיק 10304/93** התובע הצבאי נגד ג'ילאל ראעי, בבית-המשפט הצבאי בחברון, בפני השופטת מיכל רפפורט-רהב, רס"ן, אב"ד; ערן סימון, סגן, שופט; אריאל גינסבורג, רס"ן, שופט.
4. **תיק 4221/93** התובע הצבאי נגד מוחמד סלאח, בבית-המשפט הצבאי ברמאללה, בפני השופט שלמה איזקסון, סא"ל, אב בית-הדין; איציק מינא, סא"ל, שופט; אדוארדו נפדנסקי, סרן, שופט.

"לא תופעל כפייה פיסית או מוסרית נגד אנשים מוגנים, במיוחד כדי להשיג מידע מהם או מצדדים שלישיים"

אמנת ג'נווה הרביעית (1949), סעיף 31

אמצעי חקירה

מעדויות שגבו תחקירני **נצלס**, ומדבריהם של חוקרי שב"כ במהלך משפטי זוטא עולה כי חוקרי השב"כ וצה"ל נוקטים, כדבר שבשיגרה, באמצעי חקירה פסולים במהלך חקירות של עצירים פלסטינים. עם אלה נמנים אמצעי חקירה הפוגעים בכבוד הנחקרים, אמצעים המחלישים אותם מבחינה גופנית ונפשית, ואמצעי חקירה אלימים.

להלן יוצג השימוש באמצעים הפסולים השונים, כפי שהוא עולה מעדויות הנחקרים הפלסטינים ומעדויות חוקרי השב"כ.

א. שיטות חקירה הפוגעות בכבוד האדם

בניגוד לקבוע בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו, ואף בניגוד להמלצות בחלק הגלוי של דו"ח ועדת לנדוי, נוקטים החוקרים באמצעים שמטרתם לפגוע בכבוד הנחקרים ולהשפילם. אמצעים אלה כוללים איומים על הנחקר והשפלתו בצורות שונות, כגון מניעת רחצה, ומתן ארוחות בצינוק קטן שבו חור ברצפה לעשיית צרכים.¹⁰

1. איומים והשפלות¹¹

כל העדים שרואיינו לצורך דף מידע זה העידו כי סבלו בחקירתם איומים והשפלות. האיומים נסבו על חיי הנחקר ועל גופו, על שלום בני משפחתו, וכן איומים בעלי אופי מיני.

כמו כן העידו נחקרים כי חוקריהם איימו להאריך את מעצרם או לגרום להוצאת צו מעצר מינהלי נגדם.

ההשפלות כללו דרישה כי הנחקר יפשוט את בגדיו (במקרה אחד), וקללות.

בחמישה מתוך תשעת המקרים המתועדים בדף מידע זה חזרו עדויות על איום בפגיעה גופנית חמורה בנחקר.

אל-קייסי העיד כי חוקרי השב"כ כינו אותו שוב ושוב בשם "עכאווי"¹² וכאשר אמר שאין זה שמו, ענה לו החוקר: "אני קורא לך עכאווי, כי אם לא תשתף איתנו פעולה יהיה גורלך כמו של עכאווי".

בחקירתו של מזהיר איימו עליו החוקרים כי יגרמו לו לנכות או לאיבוד השפיות:

החוקר "כהן" וחוקר שני המכונה "דורי" הציגו בפני אלבום של תמונות: תמונה של נכה, ותמונה של איש עירום שרוקד כמשוגע, ועוד תמונות מאותו סוג של אנשים בעלי מומים או משוגעים. החוקרים אמרו לי שאני אהיה כמוהם, ויוציאו אותי כמו אלה".

איומים בהארכת המעצר לתקופה בלתי-מוגבלת או בהוצאת צו מעצר מינהלי חזרו בארבעה מתשעת המקרים שנבדקו בדף המידע. סלמאן העיד כי החוקרים אמרו לו: "גם אם תישאר כאן ל-200 ימים, אתה עוד תודה".

שחרור, נער בן 15, העיד כי חוקרי השב"כ דרשו ממנו להתפשט. "הורדתי ונשארתי בתחתונים. אמר לי:

תוריד אותם. אמרתי: לא. אמר: תוריד. בסוף הורדתי את כל הבגדים. הוא הביא ממחטה ותפס את האשכים. הוא אמר: זה בשביל שתודה. הוא תפס אותי חזק, זה כאב. צעקתי: אח, אח. זה נמשך אולי חמש דקות"

נחקרים אחרים העידו כי חוקריהם קיללו אותם, ואיימו עליהם איומים בעלי אופי מיני. זרייר אמר בעדותו: "במהלך כל החקירה קיללו אותי ללא הפסקה

10. על נושא אחרון זה ר' להלן עמ' 11.

11. ר' גם **חקירות פלסטינים**, עמ' 43-44; דו"ח **HRW**, עמ' 199-204.

12. מוסטפא עבדאללה מוסטפא אל-עכאווי, תושב ואדי ג'וז, בן 36, מת מדום לב בתאו באגף החקירות של השב"כ בכלא חברון בתאריך 4.2.92. תיק החקירה נסגר בלא שיינקטו צעדים כלשהם, למרות שרופא פתולוג מטעם המשפחה קבע כי התנאים הפיסיים והנפשיים בהם היה עכאווי נתון זרזו את מותו.

קללות מלוכלכות שמעולם לא שמעתי כמותן. הקללות הופנו כלפי הורי ואחיותי וכל הנשים בחיי. איימו עלי כי יביאו את אחותי, הראו לי [תמונה של] אחת שמורידים את בגדיה ואמרו לי: זו אחותך ואנו מפשיטים אותה".

חוקרי שב"כ שנשאלו בנוגע לאיומים על נחקרים נמנעו מלהודות בכך באופן מפורש, אך מדבריהם משתמע כי הנוהג אינו זר להם. החוקר המכונה "איתי" אמר, למשל: "אני לא זוכר שאיימתי בקרובי משפחתו [...] אני לא יודע שמישהו איים על הנאשם או על מי ממשפחתו. יכול להיות שהיו מדווחים לי על ארועים כאלה, יכול להיות שלא" (תיק 10304/93). באותו דיון אמר החוקר המכונה "אריק": "אם הייתי מאיים על משפחתו הייתי כותב זאת".

2. מניעת רחצה¹³

בחמישה מתוך תשעת המקרים המתועדים בדף מידע זה נמנעה מן הנחקרים האפשרות להתרחץ במשך תקופה שנעה שבין 15 ל-43 יום. בשני מקרים הותר לנחקרים להתרחץ אחת לשבוע ובמקרה אחד שוחרר הנחקר כעבור ימי חקירה, שבמהלכם לא הותר לו להתרחץ. לשם השוואה, אסירים ועצירים שאינם בחקירה מתרחצים במתקני הכליאה הצבאיים בטול-כרם ובפרעה פעמים מספר בשבוע.¹⁴

נראה כי גם כאשר חלה התדרדרות במצבו של הנחקר, אין הממונים עליו מגלים גמישות בתחום מניעת הרחצה. אל-קייסי, שהותר לו להתרחץ לראשונה לאחר 15 ימי מעצר, העיד כי במהלך החקירה "התחלתי להשתין בלי שליטה, אבל הם לא הסכימו שאתקלח או אחליף מכנסיים".

למניעה ממושכת של מקלחת עשויות להיות השלכות על בריאות הנחקר, מעבר לאי-הנעימות ולהשפלה שבכך. כך מסר גנאידיה לתחקירן **בצלם**: "לא התקלחתי בכלל במשך 30 ימי המעצר, למרות שביקשתי גם מהחובש. קיבלתי בגב פצעים. הראיתי לחובש ואמרתי לו: אולי אני אוכל להתקלח? החובש אמר לי רק לשתות מים".

חוקרי השב"כ הדגישו בעדויותיהם כי הרחצה היא "באחריות השב"כ", והם אינם קובעים, או יודעים מתי מתקלח הנחקר: "לגבי אוכל ומקלחת זה עניינים של שב"כ ולא באחריותנו... לא ידעתי שלא התקלח באותה תקופה. זה עניין של שב"כ, אני לא עוקב אחרי זה. הוא לא אמר לי והריח לא הפריע לני" [תיק 10304/93 חוקר השב"כ המכונה "אמיר"].

מעדותו של רס"ר יוסי אוחיון, השוטר שגבה את ההודאה מהנחקר בתיק דלעיל, עולה כי החזקת עציר בתנאים היגיינים לקויים אינה נדירה: "[...] כוונתי לכך שהוא לא זכור כמקרה חריג – לדוגמה אם אדם מגיע ישן לחקירה או שעניני כחולות ממכות – זה חריג. אדם שמסריח אינו נחשב חריג". [תיק 10304/93].

נראה כי אחריות שירות בתי-הסוהר לרחצת הנחקרים אינה מקנה לאנשיו סמכות לכפות על השב"כ להעביר נחקר לרשותם על מנת שיתאפשר לו להתקלח, גם לאחר תקופה של שבועות בלא מקלחת. זאת משום שבמקרים מסוימים נמנעו חוקרי השב"כ מנחקרים להתרחץ בכך שחקרו אותם ברציפות או החזיקו בהם "בהמתנה" כשהם כבולים, ואיפשרו להוציאם לאגף שירות בתי-הסוהר אך ורק לצורך ארוחות.¹⁵

בתגובתו לדף מידע זה בחר דובר שירות בתי-הסוהר שלא להתייחס לנושא זה.¹⁶

13. ר' גם דו"ח HRW, עמ' 180-181, **בצלם**, דו"ח מקרה מס' 3.

14. מידע זה נמסר לאנשי **בצלם** במהלך ביקורים, שערכו במתקני כליאה אלה.

15. ר' הלן, בפרקים המתייחסים למניעת שינה ולקשירות בתנחות מכאיבות.

16. ר' תגובת הדובר, בעמ' 27.

"אדם הממונה על אכיפת החוק לא יגרום, יזום או ירשה כל פעולת עינויים, או יחס או עונש אחר שהוא אכזרי, לא-אנושי או משפיל, וכן לא יביא כצידוק לעינויים מקודות מגבוה, או נסיבות יוצאות דופן כגון מלחמה או איום למלחמה, איום לביטחון הלאומי, חוסר יציבות פוליטית פנימית או כל מצב חירום ציבורי אחר".

כללי התנהגות לאנשים הממונים על אכיפת החוק של האו"ם (1979), סעיף 5

ב. החלשה גופנית ונפשית

אחדות בלבד כל 3-4 ימים, ובימי שישי ושבט לא העבירו אותי למגרש הרוסים אלא התירו לי לנוח ולישון.

ב-9.8.94 כתב מלכיאל בלס, סגן בכיר א' לפרקליטת המדינה לעו"ד דנה אלכסנדר מהאגודה לזכויות האזרח בענייני של מוזהיר, כי "עד לפגישה האמורה ואף לאחריה לא תהא קיימת לגבי העותר כל מגבלה לענין שעות השינה, ויתאפשר לו לישון כמקובל לגבי כל עצור אחר. דבר זה מבוסס על הנסיבות הקיימות כיום, והוא כפוף לכך שלא יהיו כל התפתחויות משמעותיות בחקירת הנושא". בדברים אלה ישנה הודאה ברורה בשימוש במניעת שינה מנחקרים.

הודאות בשימוש באמצעי זה הופיעו כאמור גם בעדויותיהם של חוקרי השב"כ במשפטי הזוטא. מעדויות אלה עולה כי אמצעי זה מופעל נגד כל הנחקרים כמעט, וכי נהוג להחזיק את הנחקרים בין חקירה לחקירה במצב בו אין הם יכולים לישון, מצב המכונה ברישומי השב"כ "המתנה". זאת להבדיל מן המצב המכונה "מנוחה", שבו נח הנחקר באזור החקירה, או נשלח לתא, המצוי במרבית המקרים מחוץ לאגף החקירות.

מצב ה"המתנה" מוגדר על-ידי חוקרי השב"כ כדלקמן:

המתנה עפ"י הגדרה הוא מצב שהנאשם לא יכול לישון בו זמנה יכול להתבטא: או שהנאשם אזוק מלפנים או מאחור או שהוא יושב בתא המתנה שם אי אפשר לישון או שהוא נמצא בלי מזרון ושמכות (החוקר המכונה "כהן", תיק 4221/93). מנוחה הכוונה שהנאשם נמצא במקום שמאפשר לו תנאי שינה. המתנה זה שהנאשם נמצא במצב בו הוא לא יכול לישון. אם זה אזוק לאחור ואם זה עם כיסוי ראש (החוקר המכונה "נדב", תיק 4221/93).

בתשובה לשאלות הסגנון, עורך-הדין שלמה לקר, מבהיר החוקר המכונה "תומפסון":

אשר למניעת השינה, אם עפ"י הזכרון דברים כתוב שלא היה במצב של מנוחה זה אומר שהוא לא נח. בפרק הזמן הזה הוא לא ישן עפ"י הזכרון דברים.

שאלה: במידה ואדם במצב של המתנה רוצה לישון מה עמדתכם?

1. מניעת שינה¹⁷

חוקרי השב"כ וצה"ל משתמשים במניעת שינה כאמצעי חקירה שיגרתית, ואף מודים בכך בגלוי (ר' להלן). לעיתים מנהלים החוקרים חקירה רצופה במשך שעות רבות. במקרים אחרים מוחזקים הנחקרים בין חקירה לחקירה כשהם יושבים על כסא, בדרך כלל קטן, וקשורים בתנוחות מכאיבות או כלואים בתא זעיר ("ארון").¹⁸ לעיתים עובר חייל או סוהר בין הנחקרים ומונע מהם להירדם. לעיתים קרובות מושמעת מוזיקה בקול רם, בכל שעות היום והלילה.

החוקרים מנעו שינה, בדרגות שונות, מכל תשעת הנחקרים שרואיינו לצורך דף מידע זה. משמונה מהם נמנעה שינה למשך תקופה שנעה בין 72 שעות ל-18 ימים. שחרור נחקר במשך יומיים, ונמנע ממנו לישון בלילה שביניהם.

זרייר מסר בתצהירו את התיאור הבא:

כל העת דאגו שלא אוכל להרדם. סוהר במיוחד עובר ומרביץ לכל מי שנראה כנרדם, ואני הוכיתי פעמים רבות בבעיטה או במכה על ראשי כדי שלא ארדם ובחדר החוקרים כאשר הוחזקתי שם בקור עז, היה דואג החוקר לעבור ולדפוק על הדלת ברעש גדול על מנת שלא ארדם [...]. רק פעמיים במשך 15 הימים הראשונים שלח אותי חוקר לנוח. פעם אחת שלח אותי [החוקר לנוח] לשעתיים אולם מרוב כאבים לא יכולתי לישון, ופעם נוספת שלח אותי לנוח אולם כעבור כחצי שעה באו וקראו לי שוב לחקירה. פעם אחת מתוך שתי הפעמים הללו הסירו את האזיקים מרגלי.

בעדותו של מוזהיר נאמר:

במשך 18 הימים הראשונים לא יכולתי לישון בכלל. השמיעו מוזיקה כל הזמן וחיייל היה נכנס כל רבע שעה, מסתכל עלי, ומזיז אותי ומונע ממני לישון. גם במגרש הרוסים מנעו ממני לישון [...]. לאחר 18 הימים הראשונים התירו לי לישון, עד ליום ה-34 של מעצרי בערך, אבל זאת שעות

17. ר' גם חקירות פלסטינים, עמ' 44-45, דו"ח HRW, עמ' 163-174.

18. על אמצעים אלה ר' להלן, עמ' 12-15.

תשובה: בנוגע למניעת השינה, כל נחקר מבקש לדבר ומיד אחרי יוכל ללכת לישון. אם הייתי רוצה שילך לישון הייתי שולח אותו לישון. זו עמדתנו (תיק 2322/92).

החוקר המכונה "אריק" אומר: "לגבי שינה בהמתנה – כל אחד ויכולתו. אני יכול לישון על כיסא, לא ניסיתי עם אזיקים ושק על הראש" (תיק 10304/93).

חקירתם של המתנחלים אנשי "המחתרת"

מתחילת ספטמבר 1994 ועד מועד כתיבת דף מידע זה נעצרו 15 מתנחלים, רובם תושבי קרית ארבע, בחשד למעורבות בהתארגנות שמטרתה פגיעה בפלסטינים. רוב העצורים שוחררו בלא שיינקטו נגדם כל צעדים משפטיים נוספים. על חלקם הוטלו הגבלות שונות לאחר השחרור, ונגד ארבעה הוגשו כתבי אישום.

תחקיר **בצלם** לגבי האמצעים שנקטו בחקירתם עודנו בעיצומו. עם זאת ברור כבר היום כי חלק מהצעדים שנקטו כלפי עצירים אלה מהווים פגיעה בזכויותיהם הבסיסיות:

1. נסיבות המעצר

- א. מעצר חשאי, בלא הודעה מיידית למשפחות.
 - ב. מניעת פגישה עם עורך-דין, לתקופה של עד 15 יום.
 - ג. הארכות מעצר על בסיס "חומר סודי" שלא הוגש לעיון העצירים או באי כוחם.
- יש לציין כי חלק מהעצירים עליהם נאסרה, באישור בתי-המשפט, פגישה עם עורכי-דינים ובני משפחותיהם, שוחררו עם סיום חקירתם בלא שהואשמו בעבירה כלשהי.
- כך למשל במקרה של אלישיב קלר, דחה בג"צ ב-12.9.94 את דרישת סגורו, עו"ד נפתלי ורצברגר, לפגוש אותו. ב-18.9.94 שוחרר קלר בלא שיוגש נגדו כתב אישום.

2. טענות על יחס בלתי נאות במעצר ובחקירה

בנוסף לאמור לעיל, טענו בני משפחה ועורכי-דין של חלק מהעצירים כי במהלך חקירתם עשו אנשי השב"כ והמשטרה שימוש באמצעים פסולים. טענותיו של אחד העצורים, סגן אורן אדרי, נבדקו בידי עו"ד ערן שנדר מפרקליטות המדינה. רוב הטענות, ובהן כיסוי ראשו בשק ודחיפתו בידי שוטר, הטחת עלבונות כלפיו, תנאי מעצר גרועים, כולל סתימה בשרותים ועכברים בתא, מניעת אוכל (במקרה אחד) מניעת עשיית צרכים (לזמן מוגבל, בשעת נסיעה) והובלתו במכונית בשבת נמצאו נכונות.¹⁹ לגבי טענות אחרות, הנוגעות לאלומות השוטרים וקבילות הודאותיו של סגן אדרי העדיף עו"ד שנדר להמנע מלקבוע עמדה. עו"ד שנדר לא קיבל טענות של סגן אדרי בדבר מניעת אוכל, הזנחה רפואית ומניעת תפילה.

גם אם חומרת האמצעים שנקטו כלפי העצירים פחותה בהרבה בהשוואה לאלה שנוקטים השב"כ, המשטרה וצה"ל כלפי נחקרים פלסטינים, שולל **בצלם** שימוש באמצעים פסולים כלפי כל עציר שהוא, וקורא לאסור אמצעים כאלה לחלוטין.

בצלם מיצר על כך שבתי-המשפט מוסיפים למנוע מעצירים את הזכות הבסיסית לפגוש את עורכי-דינים, וזאת על סמך מידע "סודי", המתגלה במקרים רבים כבלתי מבוסס. **בצלם** קורא לעגן בחוק, בישראל כבשטחים, את זכותו של כל עציר, ללא יוצא מהכלל, להיפגש עם עורך-דינו בתוך תקופה שאינה עולה על 48 שעות*.

* ראו סעיף 7 ב-UN Basic Principles on the Role of the Lawyers שזכתה בתמיכת העצרת הכללית של האו"ם, בהחלטה 45/121 ב-14 בדצמבר 1990.

19. ממצאיו של עו"ד שנדר, במכתבו לפרקליטת המדינה, 13.9.1994.

"עדות על הודאת הנאשם כי עבר עבירה תהא קבילה רק אם הביא התובע עדות בדבר הנסיבות שבהן ניתנה ההודאה ובית-המשפט ראה שההודאה היתה חופשית ומרצון".

פקודת הראיות [נוסח חדש], התשלי"א – 1971, סעיף 12

**מתן ארוחות בצינוק קטן ובו חור
ברצפה לעשיית צרכים**

פלסטינים הנחקרים במתקני שירות בתי-הסוהר מועברים לאגף שירות בתי-הסוהר לצורך ארוחות, אך אלה לא ניתנות בחדר-אוכל אלא בצינוקות, שבהם חורים ברצפה לעשיית צרכים. העציר אוכל איפוא בתנאי סניטציה לא נאותים, וסובל מהריח הרע הקיים במקום. עלי העיד: "ב-6:30 נלקחתי לצינוק, שם היה שוטר. הוא אמר לי: תכנס לצינוק תאכל, תעשה צרכים ותתפלל תוך חמש דקות. בצינוק בקושי הייתי מספיק לאכול." דאוד העיד כי חקירתו אמנם הופסקה כדי לאפשר לו לאכול, אך "הכניסו אותי עם האוכל לתא ובו שירותים".

חוקרי השב"כ מכחישים, מחד גיסא, כי נעשה שימוש באמצעי זה, ומאידך גיסא טוענים כי האחריות לנושא המזון, כולל הזמן המוקצב לארוחות, היא בידי שירות בתי-הסוהר בלבד, וכי אין הם יודעים כלל אם הנחקרים אכלו אם לאו.
כך העיד חוקר השב"כ המכונה "נדב":

כשנחקר נמצא אצלנו במתקן הוא חייב לצאת לאכול שלוש ארוחות ביום באגף ההזקקה [...]. ברור שאני קוטע את ההמתנה והחקירה למטרת אוכל. ישנן שלוש ארוחות בשעות קבועות ע"י השב"ס [...] אדם יוצא לכל אוכל מחקירה או מהמתנה [...] הוא הולך לאכול, הסוהר מקציב לו זמן ומחזיר אותו אליי (תיק 4221/93).

חוקר השב"כ המכונה "איתי" אישר כי לא היה לו מידע מדויק בנוגע לארוחות אותן קיבלו או לא קיבלו הנחקרים:

האוכל במתקן החקירות הוא באחריות שב"ס, ולפי מיטב ידיעתי קיבל את הארוחות כנדרש (תיק 10304/93).

גם כאן אין זה ברור אם אנשי שירות בתי-הסוהר האחראים על הארוחות, יכולים אכן להבטיח כי לנחקרים יהיה זמן מספיק בכדי לאכול. אנשי השב"כ מודים כי זמן הארוחה קצוב, אך מעדיפים להטיל את האחריות לכך על שירות בתי-הסוהר.

מניעת מזון ומשקה מתבצעת בכמה אופנים: הקצבת דקות ספורות בלבד לארוחה; מניעת מוחלטת של מזון ומשקה כל עוד מוחזק אדם ב"ארון"; והתניית מתן מזון ומשקה בהודאת הנחקר.

השימוש באמצעי זה נפוץ ביותר, וכל העדים שראינו מסרו כי סבלו ממנו, במידות שונות.

נחקרים שהוחזקו במתקני הכליאה הצבאיים, מסרו כי לעתים נמנעו מהם מזון ומשקה. כך במתקן הכליאה בפרעה, בו החוקרים הם אנשי מצ"ח (המקבלים הוראות מאנשי השב"כ), וגם במתקן הכליאה הצבאי בטול-כרם, שבו אגף החקירה מנוהל כולו על-ידי השב"כ.

כך העיד סלמאן:

ב-31.5.94, הוציאו אותי מהצינוק לישבחי בחצר. קשרו לי את הידיים מאחור וכיסו לי את העיניים. אני עמדתי. כשניסיתי לנוח, החיילים היו מכים אותי. כשביקשתי לשתות, חייל הביא קנקן מים ושפך לי מים באוזניים, על הראש ועל הצוואר מאחור, אך לא נתן לי לשתות בכלל.

ג'נאידה מסר בעדותו:

לא קיבלתי ארוחת צהריים או ערב בזמן שהייתי ב"ארון" [...] זה נמשך כך במשך כל 30 ימי המעצר שלי – מה"ארון", לצינוק ולחקירה. אם היה מגיע הזמן של ארוחת הצהריים או הערב ואני הייתי אז ב"ארון", הייתי מפסיד את הארוחה בגלל שלא מכניסים אוכל לתוך ה"ארון".

באגפי השב"כ שבמתקני שירות בתי-הסוהר מקפידים, ככלל, להעביר את הנחקרים לידי שירות בתי-הסוהר לצורך ארוחה שלוש פעמים ביום. מתן האוכל עצמו הוא "באחריות השב"ס". לעיתים קרובות נמנע המזון במתקנים אלה על-ידי הקצבת זמן קצר ביותר ובלתי מספיק לארוחה.

מוזהיר, שנחקר במתקן החקירות ברמאללה, מסר בעדותו:

בזמן הגשת האוכל שיחררו את ידי, אבל הקציבו לי כשתי דקות, ואז לקחו ממני את האוכל וקשרו מחדש את ידי.

20. ר' גם חקירות פלסטינים, עמ' 45; דו"ח HRW, עמ' 179-180.

בתגובתו לדף המידע בחר דובר שירות בתי-הסוהר שלא להתייחס לנושא זה.²¹

כל הנחקרים מהם גבינו עדויות נקשרו במהלך חקירתם לפחות באחת מצורות קשירה אלה, לזמן ממושך – שעות ואף ימים.

אל-קייסי נקשר במהלך חקירתו בכל שלוש הצורות שנמנו לעיל:

ג. אמצעי חקירה אלימים

הכניס אותי למסדרון עם גג מאסבסט. קשר אותי לצינור, וידי מאחורי הצינור, כשכפות הידיים כלפי חוץ. הוא כיסה את ראשי בשק. לא יכולתי לעמוד בכלל, ניסיתי לברוע, אך אי אפשר להגיע לקרקע והכתפיים ממש נקרעות, אז נאלצתי לעמוד. עמדתי כך אולי שעה וחצי. התקשיתי לנשום, והכליה כאבה מאוד [...] אותי הושיב בכיסא קטן מחובר לרצפה. גובהו של הכיסא כ-30 ס"מ, והמושב במידות של בערך 35X30 ס"מ, מלבני. יש משענת של פחות מ-20 ס"מ. קפטן "כהן" כבל את רגלי זו לזו מעל כף הרגל ומעל הברך, בעודני יושב על הכיסא, וקשר את ידי מאחור, ואחר קשר בשרשרת ברזל את הרגליים לידיים מאחורי גופי ומאחורי הכיסא, ומתח. הכאב היה בלתי ייאמן. הכתפיים נקרעו ממש. כעבור שעתיים או שלוש התעלפתי, ואז הם התיירו אותי והעירו אותי. בפעם הזאת לא בא חיובש. הם החזירו אותי לישבתי רגיל.

חמישה מן הנחקרים שרואיינו לצורך דף מידע זה נקשרו לכיסא קטן.

מוזהיר הוחזק כשהוא קשור לכיסא כזה ברציפות במשך כ-18 יום, להוציא הפסקות קצרות לארוחות:

בלילה הראשון של המעצר, לפנות בוקר, נלקחתי לכסא קטן מאוד, בגובה של כ-25 ס"מ, עם גב מאוד קטן, ונקשרתי באזיקים עם ידי מאחור. הידיים נקשרו מאחורי הגב של הכסא, לגב של הכסא עצמו [...] בכל זמן מעצרי, מה-13 לילולי ובמשך כ-18 יום, הייתי קשור כל הזמן לכסא נמוך [...] גם לאחר התקופה של כ-18 יום, הקשירה לכסא נמוך נמשכה, אם כי שיחררו אותי למשך כשעתיים כל שלושה ימים [...] "כהן" היה קושר שלושה אזיקים לרגלי עם אזיק אחד נוסף

במהלך החקירה קושרים החוקרים את הנחקרים בתנוחות מכאיבות, מושיבים אותם על כיסא קטן, מכסים את ראשיהם בשק, כופים עליהם לכרוע על קצות אצבעותיהם וכולאים אותם בתאים זעירים. הנחקרים מוחזקים במצבים אלה במשך שעות ולעיתים אף ימים, בהפסקות קצרות ביותר לצורך ארוחות. נוסף לכך, נוהגים החוקרים להכות את הנחקרים, ולטלטל את גופם טלטלות עזות, הגורמות לכאבים חזקים. כל זאת במטרה למנוע מהם שינה (ר' לעיל), להגביר את הלחץ המופעל עליהם ולכפות עליהם להודות בביצוע העבירות בהן הם מואשמים.

1. קשירות בתנוחות מכאיבות²²

הנחקרים מוחזקים בתנוחות קשירה שונות למשך פרקי זמן ממושכים. מדברים שמסרו נחקרים בעדויותיהם **בלצלם** ומעדויות חוקרי השב"כ במשפטי הזוטא עולה כי החוקרים משתמשים בשלוש צורות קשירה עיקריות:

- א. קשירת ידי הנחקר לאחור תוך הצמדתן לצינור או למוט הקבועים בקיר. גובה הקשירה משתנה ממקרה למקרה;
- ב. "קשירת בנה" המבוצעת בשתי צורות:
 - (1) קשירת רגלי הנחקר לרגלי כסא ללא משענת, כשידיו קשורות לרגליים האחוריות של הכסא;
 - (2) קשירת ידי העציר לרגליו, כשגופו מקושת לאחור;
- ג. קשירת הנחקר לכיסא קטן, הדומה לכיסאות הנמצאים בגני ילדים. פעמים רבות מכוסה ראשו של הנחקר הקשור בשק.

21. ר' תגובת הדובר, בעמ' 27.

22. ר' גם **חקירות פלסטינים**, עמ' 48-51; דו"ח HRW, עמ' 143-144, 114-129.

"אין להאחז בנסיבות חריגות, בין אם מצב מלחמה או איום במלחמה, אי-יציבות פוליטית פנימית או מצב חירום אחר, כהצדקה לעינויים"

האמנה נגד עינויים של האו"ם (1987), חלק 1 סעיף 2

הסניגור, מדוע הכיסא קטן כל-כך, ענה:

אינני יודע. אני יכול לשער השערות שמבוססות על נסיון החיים שנצבר בעבודה בשב"כ. ראשית כל כדי לשמור על בטחונם של החוקרים כאשר יש עצורים שמתפרעים בחקירה. כדי לאפשר לחוקר התגוננות טובה יותר צריך לאפשר לחוקר לשבת על דבר יותר גבוה מהנחקר [...] לפעמים הנחקרים נרדמים ונופלים מהכיסא. כדי להקטין את הנזק – הכיסא יותר קטן. הנחקר לפעמים קשור באזיקים ויש סכנה שיפול. אם הם נופלים מכסא גדול יש סכנה של פגיעה. חוץ משתי סיבות אלה אני לא מעלה על דעתי סיבה נוספת.

ברוב החקירות נקשרים הנחקרים באזיקים בידיהם, ולעיתים אף ברגליהם, כך שהסיכוי שנחקר יפגע בחוקרו הוא כמעט אפסי. לגבי הצורך להגן על הנחקרים מפני נפילה, מובן מאליו שניתן להתגבר על "צורך" זה על-ידי קיום זכותו של נחקר למנוחה.

עינויים בחקירות שמנהלים שירותי הביטחון הפלסטיני

בתחילת יולי 1994 מת פריד האשם גירבוע, בן 28, תושב רפיח, בשעה שהוחזק במעצר על-ידי המשטרה הפלסטינית. שר המשפטים של הרשות הפלסטינית, עו"ד פריח אבו מדין, אישר כי גירבוע מת כתוצאה משימוש באמצעים אלימים בחקירתו.

בעיתונות דווח על מקרים נוספים של חקירות אלימות בידי כוחות הביטחון הפלסטיניים. מאז ה-31.5.94 ועד היום הצטברו בידי ארגון זכויות האדם הפלסטיני אל-חאק כ-40 תלונות בנוגע לעינויים של פלסטיניים בידי כוחות הביטחון הפלסטיניים.

בצלם רואה בחומרה תופעות אלה, וקורא לשלטונות הפלסטיניים לשים להן קץ, ולפעול במטרה להנהיג נוהלי חקירה השומרים על כבודם ובריאותם של העצירים ואוסרים כל פגיעה בהם.

בצלם מחזק את ידי הגורמים הפלסטיניים השונים, ובראשם אירגוני זכויות האדם, הפועלים למען מטרה זו.

חוקרי השב"כ מודים גם בקשירת הנחקר למוט הקבוע בקיר. החוקר המכונה "מוסא" אמר בעדותו:

שמושך את השלושה לאחור מהכסא. הידיים נשארו כבולות גם מאחורי הכסא. זה קרה פעמים רבות, ופעם אחת התנוחה הזאת של קשירת נמשכה כ-48 שעות ללא הפסקה.

זרייר הוחזק קשור לכיסא קטן, כשראשו מכוסה בשק, במשך כ-15 יום (להוציא ארוחות)

כאשר לא חקרו אותי הייתי קשור כל העת ישוב על כסא נמוך במיוחד כ-25 ס"מ מהרצפה, המושב מעץ והמשענת מעץ והכיסא מוטה במכוון כדי שמי שיושב עליו לא יוכל להשען אחורנית אלא יחליק ממנו כל העת. הכיסא היה מונח קרוב לקיר ומן הקיר יוצא צינור אליו מצמידים את האזיקים אשר ידי כבולות בהם. אם הייתי משעין את ראשי אל הקיר על מנת לנוח, היו מרחיקים את הכיסא מן הקיר, וקושרים את ידי מאחור אל הכיסא. התנוחה נועדה במיוחד על מנת שלא אוכל להרדם. כל העת היה שק מונח על ראשי בצבע חאקי לעיתים היה שק מסריח מאוד, ולעיתים לא כל כך. השק איננו משמש לאיש אחד בלבד אלא משמש כמה אנשים, וראיתי שקים רבים זרוקים על הקרקע ואנשים דורכים עליהם בעברם. ישבתי כ-15 יום ברציפות קשור לכיסא, ואף כאשר החוקר היה לוקח אותי לחדר החקירה על מנת להחזק, דאג כי ישבו ויקשרו אותי אל כיסא באופן דומה בחדרו של החוקר.

בתיק 4221/93 דרש הסניגור, עו"ד אביגדור פלדמן, כי התובעים יציגו בפני בית המשפט את הכיסא הקטן, אליו נקשרים הנחקרים. לאחר שביקרו במתקן השב"כ וראו את הכיסא אמרו השופטים:

מדובר בכיסא שהתרשמנו שהגובה שלו מהרצפה הוא כ-20 ס"מ ולוח המושב שלו הוא של 30 על 30 סמ"מ פלוס מינוס. באותו גודל פחות או יותר גם המשענת של הכסא. הנאשם אישר בפני ביהמ"ש וסנגורו שזה אמנם הכסא המוזכר בסעיף לטיעוני הזוטה.

חוקר השב"כ המכונה "נדב" אמר בעדותו בבית המשפט.

הכיסאות נמוכים כדי למנוע שינה, כדי לעזור לריכוז בחקירה ובמקרה של שינה שלא תהיה נפילה.

חוקר השב"כ המכונה "חיים", שהיה הממונה על החקירה בתיק זה, הודה אף הוא בשימוש בכיסא הקטן, אך טען כי הסיבות לדבר בטחוניות. לשאלת

2. כליאת הנחקר בתא זעיר ("ארוץ")²³

אמצעי חקירה נוסף בו משתמשים החוקרים הוא כליאת הנחקרים בתאים זעירים, בלתי-מאווררים וחשוכים, לתקופה ממושכת. בתאים אלה לא ניתן לשכב, ולעיתים לא ניתן אף לעמוד בהם. שניים מן העדים שרואיינו לצורך דף מידע זה מסרו כי הוחזקו בתאים כאלה:

גינאידה העיד כי במהלך חקירתו הוכנס לתא כזה מספר פעמים:

אחרי הצהריים, נלקחתי ל"ארוץ" שהרוחב שלו 60 ס"מ, האורך 70 ס"מ והגובה 2 מטר ללא כל אוורור או חלון, ללא חשמל, ללא מקום לצרכים או בקבוק מים, ללא מזרון. הדלת היתה עשויה מברזל. כשהייתי ב"ארוץ" הידיים שלי לא היו קשורות והעיניים לא היו מכוסות [...] זה נמשך כך במשך כל 30 ימי המעצר שלי – מה"ארוץ", לצינוק ולחקירה.

מתוך החלטה בת.פ. 201/93 השופט

מ. טלום:

תקופת כליאה בתוך יתא ההמתנה כשהנאשם כבול בתא צר מידות, ולפעמים גם מונח השק על ראשו, עשויה לשבור את רצונו ויכולתו של כל אדם לעמוד בחקירה...

חוקרי השב"כ מודים בקיומם של תאים קטנים כאלה. החוקר המכונה "נדב" אמר בעדותו כי נחקרים מוכנסים לתא כזה במהלך ה"המתנה":

הם יכולים להמתין בתאים הפתוחים בפרוזדור. אינני יודע מה מידותיהם של תאים אלה [...] זה מקום שאפשר לשבת בו ולמתוח את הרגליים וכמו כן לשכב בו חצי שכיבה. אי אפשר לשכב מתוח אבל אפשר לעמוד שם [...] זוהי חלק מההמתנה לחקירה. זה לגרום לו אי נוחות ושיתרכז בחקירה.

יש מקרים שאדם אזוק מלפנים ויש מקרים שאדם אזוק מאחור. אם אזוק מלפנים ידיו אזוקות, על כל פרק כף היד מונחת טבעת האזיקים. ידיו מקבילות. אם לאחור – אותו דבר כמו מלפנים רק מאחור. לעיתים מאחור – אזיק אחד עובר ונכרך סביב משענת הכיסא. לעיתים האזיקים שעל ידיו של נחקר מחוברים לזוג אזיקים נוסף שמחובר למוט שתפוס בקיר (בתיק 2332/92).

לדברי חוקר השב"כ המכונה "איתי", הקשירה לקיר הינה אחת מבין מספר דרכים שבהן מוחזקים הנחקרים ב"המתנה":

יכול להיות מצב בו הוא עם אזיקים ויכול להיות שלא [...] יכול להיות שהוא עם שק על הראש, שגם כבול לוו נמוך בקיר. אין אינדקציה פוזיטיבית שזה לא כך.

חוקרי השב"כ הודו גם בהלבשת שק על ראשי נחקרים. מן התיאור שמסרו עולה כי השימוש באמצעי זה הינו דבר שבשגרה.²³

כך למשל, אמר החוקר המכונה "נדב" בעדותו בתיק 4221/93:

ישנם מספר מצבים להמתנה כאשר אחד מהם הוא עם אזיקים וכיסוי ראש [...] כאשר החשוד עם כיסוי ראש אני לא מציין [בזכרון הדברים] כלום.

חוקר השב"כ המכונה "מוסא" תיאר את השק:

השק מבד כותנה בצבע צבאי – חאקי. למעלה יש עיגול עם ספוג. הוא יורד עד גובה סנטר תחתון. השק מונח על הראש – לא נקשר (תיק 2332/92).

חוקר השב"כ המכונה "תומפסון" הוסיף כי:

השק מבד בגודל שאפשר לשים על ראש של נחקר, גודל סביר. אין בשק חורים לעיניים ולאף. מן השק לא עולה ריח רע (תיק 2332/92).

23. על כך ראו גם לגבי עציר "המחותרת" סגן אורן אדרי, בעמ' 10.

24. ר' גם חקירות פלסטינים, עמ' 45-46; דו"ח HRW, עמ' 129-134, 139-143.

"ממשלות תוודאנה שבל מי שנאסר או נעצר, עם אישום פלילי או בלעדיו, יזכה לגישה מיידית לעורך-דין, ובכל מקרה לא יאוחר מארבעים-ושמונה שעות מזמן המאסר או המעצר".

עקרונות יסוד לתפקיד עורכי-דין של האו"ם (1990), סעיף 7

עמד עמידה שפופה כשידיו מאחורי גבו. כשאמר
שעיף ישב על הכסא זה היה לסירוגין משך כשעה
(תיק 10304/93).

4. מכות וטלטולים²⁶

כל העדים טענו כי בשלב זה או אחר של החקירה
הוכו ו/או טולטלו בחזקה על-ידי החוקרים.

מתוך עדותו של שחרור:

אח"כ בא משהו וגרר אותי בידיים הקשורות
(היו קשורות מאחור) והכניס אותי לחקירה אצלו.
גם בחקירה לא הסירו את כיסוי העיניים. הוא
אמר: אתה רוצה ללכת בדרך הטובה או בדרך
הרעה? התחיל להכות אותי המון [...] זה נמשך
אולי שעתיים. כל הזמן מכות. היה עוזב את החדר
לרבע שעה וחוזר ומכה אותי. המכות היו בעיקר
בפנים, בירכיים, ובעיטות באשכים. הייתי צורח.
היו גם אגרופים בבטן, משיכות בשיער [...]

מתוך עדותו של איבראהים:

החוקר היכה אותי קשות באגרופים בחזה. הושיב
אותי על כיסא, קשר לי את הידיים מאחורי
המשענת והרגליים שלי היו קשורות לרגלי
הכיסא. הוא היכה אותי בידי בכל חלקי גופי,
במשך שלוש וחצי שעות, מבלי לשאול אותי
שאלות. אח"כ החזירו אותי לישיבה.

"חקירה נחמדה"

מתוך עדותו של איש השב"כ המכונה "אמיר"
(תיק 10304/93):

... "האזיקה נקבעת לפי אורת החקירה, אם היא
נחמדה או נחמדה יותר.

... "אין עמידה מסויימת, נחקר יושב בחקירה, אני
זוכר שהנאשם כל הזמן ישב אצלי. זה אופי של
חקירה נחמדה כולל אזיקים מאחורי הגב."

... "החקירה הנחמדה היא כשהנחקר איתי במשרד
והחקירה מתנהלת בדרך של שאלות ותשובות.
ההמתנה נועדה להמשך החקירה. אני חקרתי משך
3 ימים רצופים כשהנאשם היה יוצא ובא
מהמתנה לחקירה כשהוא אזוק ושק לראשו. זו
מתכנה על ידי חקירה נחמדה."

החוקרים מודים איפוא כי גם בין החקירות הם
מפעילים על הנחקרים אמצעי לחץ מכאביים ומעיקים
באופן שיגרת. אמצעים אלה כוללים קשירות –
בעמידה ובישיבה, הושבה על כיסא קטן, כליאה
בתאים זעירים וכיסוי הראש בשק.

ראוי לזכור כי לרוב משתמשים החוקרים בצירוף של
אמצעים אלה, ולעתים בכלם, וזאת לאורך שעות
וימים, כמעט ללא הפסקה או מנוחה.

3. הכרחת נחקרים לכרוע²⁵

ה"כריעה" היא הכרחת הנחקר לשבת במעין חצי
ישיבה, על קצות אצבעותיו, לזמן ממושך. שלושה
מהעדים שרואיינו לצורך דף מידע זה מסרו כי נכפתה
עליהם ישיבה בתנוחה כזו.

עלי העיד כי הוחזק בתנוחה זו במשך שעה שלמה:

ביום הזה החוקר, ששמו היה "חלמי", הורה לי
להצמיד את הרגליים ולשבת במצב של חצי
ישיבה למשך עשר דקות. כאשר הייתי מרגיש
בכאבים מהשרשרת שמסביב לרגלי, החוקר היה
מקים אותי, תופס אותי בצווארון של החולצה
ומנער אותי [...] הוא הורה לי [מאוחר יותר]
להצמיד את הרגליים ולשבת חצי ישיבה. עשיתי
את זה למשך שעה שלמה ברציפות. זה מאוד
מכאיב. פעמיים הייתי במצב הזה במשך אותו
היום.

מתוך עדותו של איבראהים:

מדי פעם החוקר היה תופס אותי בכתפיים
בידיים שלו ודוחף אותי לקיר, קושר לי את
הידיים שלי מאחור והייתי צריך לשבת על
בהונות הרגליים למשך חצי שעה. כאשר הייתי
מתעיף ויושב, החוקר היה מכה אותי ואומר לי
לשבת על בהונות הרגליים.

חוקרי השב"כ מודים בשימוש באמצעי זה. החוקר
המכונה "אליאס" הסביר בעדותו בבית המשפט את
הסיבה לכך:

בהמשך החקירה ביקשתי שישב בצורת כריעה,
דבר שנמשך לסירוגין כשעה [...] ענין הכריעה היה
כדי להפגין שליטה בחדר [...] ברוב התקופה ישב
פרט לשלב של כשעה בה כרע על רגליו דהיינו

25. ר' גם חקירות פלסטינים, עמ' 53.

26. ר' גם חקירות פלסטינים, עמ' 56-57; דו"ח HRW, עמ' 187-198.

מתוך עדותו של סלמאן:

הוא החל להכות אותי באגרופים ובבעיטות. הוא תפס אותי בצוואר ובעט לי באשכים. זה נמשך שעה ו-45 דקות. אחר-כך החוקר יצא ונכנסו שני חוקרים אחרים. הם הושיבו אותי על כיסא וקשרו לי את הידיים מאחורי המשענת של הכיסא. אחד החוקרים תפס סרגל מפלסטיק והחל להכות אותי בקצה של הסרגל, תוך כדי שהוא אומר לי להודות.

מתוך עדותו של אל-קייסי:

[החוקר] תפס אותי בחולצת הטרינינג, והחל לנענע אותי קדימה ואחורה בכוח, כשאגרופיו פוגעים בחזי. עשה זאת אולי 10 פעמים. עד היום אני מרגיש את הכאבים בחזה מהטלטולים האלה. הוא עשה זאת בכוח רב מאוד. חזי כאב, והצוואר שלי היטלטל קדימה ואחורה כמו מטוטלת, בעוצמה רבה [...] היה מדבר מספר דקות, אחר כך שואל: אתה רוצה להגיע להבנה? אמרתי לא, ושוב היה מטלטל אותי. אולי שלוש פעמים זה קרה. חשתי כאב חזק בחזה [...] הוא תפס אותי בכתפיים, כשאני כבול לכיסא, והחל לטלטל בחוזקה אותי ואת הכיסא. הוא קרע לי את הבגדים [...] כשיצאו החלו "דוריי" ו"כהן" שוב לטלטל אותי בכוח רב. האחד התעייף – השני התחיל. התעלפתי. הם הביאו מים, התיזו עלי, הביאו את החובש. הוא אמר להם: זה חולה מאוד. אמרו: אנחנו יודעים. הוא יצא. החזירו אותי לישבחי ויצאו.

מתוך תצהירו של זרייר:

אחד החוקרים החל להכותני... והוא היכה אותי ביחוד בחזי. ניתן לאמר כי הוא התרכז במיוחד במכות על חזי בבוקסים עד שלא חשתי את חזי,

ולאחר מכן היה מכה אותי בידי למעלה עד שלא הרגשתי את ידי. גם החוקר "מרטיין" היה מכה באותו אופן. "קפטן רובי" היה תופס את העצם אשר בצווארי ולוחץ עליה והדבר מעורר כאבים אדירים. כמו כן היה תופס אותי בחולצה ומזעזע את כל גופי. חולצתי נקרעה כתוצאה מכך... כך נהגו אותי כל היום הראשון של החקירה ואף בלילה. חוקרים רבים באו והתחלפו ועשו מעשים דומים.

כל חוקר השב"כ שעדויותיהם במשפטי זוטא נבדקו לצורך דף מידע זה הכחישו כי היכו נחקרים. עם זאת, הודה אחד החוקרים בטילטול נחקרים. החוקר, המכונה "אליאס", טען כי הדבר נעשה "כדי להפגין שליטה בחדר":

תוך כדי החקירה טלטלתי אותו ע"י תפיסה בחולצתו וניערתי אותו... לא הפלתי אותו לרצפה ורק ניערתי אותו כפי שאמרתי קודם. לא הכיתי אותו באגרופים רק תפסתי אותו בחולצתו וניערתי אותו [...] לא הכנסתי את ראשו לקיר גם לא כשניערתי אותו בחולצתו. עשיתי זאת כדי להפגין שליטה בחדר. לא הרמתי אותו מהכסא כדי לנערו. הוא עמד ואז ניערתי אותו. לא דחפתי אותו על השולחן ולא הכיתי אותו בכל דרך. זה היה נייעור קל.

ההבדל בין "נייעור קל" לטלטול עז, ובין זה לבין הטחת אגרופים בחזהו של הנחקר תוך כדי טלטולו הוא בלתי ניתן להגדרה. אם חוקר רואה ב"נייעור" של נחקר, תוך תפיסה בחולצתו, אמצעי לגיטימי ומותר, הרי מותר לו, למעשה, להכות את הנחקר. טענות חוזרות ונשנות של נחקרים פלסטינים על מכות בחקירה מתאשרות איפוא, גם אם בצורה מרוככת, בפי אנשי השב"כ.

"כל אדם הנמצא במעצר או מאסר מכל סוג שהוא יטופל באופן אנושי ותוך שמירת כבודו הבסיסי של גוף האדם".

"המונח 'יחס או עונש אכזרי, בלתי אנושי או משפיל' יפורש כמאפשר הגנה רחבה ככל האפשר כנגד פגיעה, בין אם פיזית או מנטלית, כולל החזקת עציר או אסיר בתנאים השוללים ממנו, באופן זמני או קבוע, את השימוש בחוש כלשהו מחושי, כגון ראייה או שמיעה, או פגיעה במוזעות למקום ולזמן".

"עקרונות יסוד להגנה על כל האנשים הנתונים למעצר או מאסר מכל סוג שהוא" של האו"ם (1988), סעיף 1, סעיף 6 (הערה).

שימוש בעניינים לצורך גביית הודאות

הודאות שנגבו תוך הפעלת לחץ אינן קבילות בבית- המשפט.³⁰ זאת בין היתר, על-מנת להימנע מכך שנחקרים יודו בעבירות שלא ביצעו בשל הלחץ שהופעל עליהם. לשם כך קיימים משפטי הזוטא.

גם אנשי השב"כ מודים כי הם משתמשים באמצעי הלחץ במטרה להשיג הודאות מנחקרים:

ש: אתה היית מודע לזה שהמתנה נועדה לשבור את הנחקר ולכן החזקתם את הנאשם בהמתנה משך זמן כה ארוך?

המכונה "תומפסון": אם הייתי רוצה שאדם ישב במנוחה לכל אורך החקירה הוא היה עושה כן. להיפך, אני בעד שינוחו.

ש: שינוחו לאחר מסירת ההודאה? המכונה "תומפסון": כן.

ש: באשר לגירסתך בכל הנוגע לשינה של נחקר או האם יכול לישון בזמן המתנה ובקשר לשנתם לאחר מסירת ההודאה, מה כוונתך?

ת: הכוונה למצב שבו נחקר מודה והולך אחרי זה לנוח [תיק 2332/92].

בעדותו בתיק 4221/93 אומר חוקר השב"כ המכונה "כהן":

מה שרציתי זה שהוא יודה במידע שהיה ברשותנו.

הדוברים הרשמיים מצדיקים את השימוש באמצעי חקירה קשים ואלימים בעיקר בצורך להשיג מידע מנחקרים לגביהם יש יסוד סביר להניח שידוע להם על פיגועים עתידיים שתוכננו.

דו"ח ועדת לנדוי משנת 1987 שקבע את שיטות החקירה של השב"כ הנהוגות עד היום, משתמש אף הוא בהצדקה זו ומדבר על הדילמה "בין הצורך החיוני לשמור על עצם קיום המדינה ועל חיי אזרחיה לבין שמירת אופיה כמדינת חוק המחזיקה בערכי מוסר בסיסיים".²⁷ בשל כך קובע הדו"ח כי "מידת השימוש [באמצעי הלחץ] חייבת להיות שקולה כנגד מידת הסכנה הצפויה".²⁸

טיעון זה, כמו גם מערכת הכללים שיצרה ועדת לנדוי, אינם עולים בקנה אחד עם החוק הבינלאומי. אמנת האו"ם נגד עינויים, שנכנסה לתוקף ב-1987 ואושרה על-ידי ממשלת ישראל ב-1991, קובעת במפורש כי "שום נסיבות שהן, כולל מצב מלחמה [...] או כל מצב חירום ציבורי אחר, לא ישמשו להצדקתם של עינויים".²⁹

מעבר לכך, חוקרי השב"כ מענים נחקרים לא רק במטרה למנוע סכנה מוחשית בעתיד, אלא גם על-מנת לכפות עליהם להודות בעבירות, בדרגות חומרה שונות, שביצעו בעבר. נחקרים פלסטינים שבים וטוענים כי במקרים רבים נדרשו במהלך חקירתם אך ורק להודות בביצוע עבירות בעבר. על-פי החוק,

27. עמ' 69 בדו"ח ועדת לנדוי.

28. עמ' 53 בדו"ח ועדת לנדוי.

29. סעיף 2(2) לאמנה.

30. על-פי סעיף 12(ג) של פקודות הראיות [נוסח חדש] מתש"לא "עדות על הודאת הנאשם כי עבר עבירה תהא קבילה רק אם הביא התובע עדות בדבר הנסיבות שבהן ניתנה ההודאה ובית-המשפט ראה שההודאה היתה חופשית ומרצון". עם זאת, בפועל קיבלו בתי-המשפט, ובשני מקרים גם בית-המשפט העליון, הודאות שהושגו באמצעות לחץ, בתנאי שלא נעשה שימוש ב"אמצעים קיצוניים", משפילים או העומדים בניגוד לערכי יסוד. ר' בנושא זה **חקירות פלסטינים**, עמ' 14-15.

ב-9.3.94 פסל שופט בית-המשפט המחוזי משה טלגם הודאה של נאשם בגלל שהושגה תוך הפעלת לחץ, וכתב בפסק דינו:

העידו החוקרים שהכחישו מכל וכל פגיעה פיזית, אך הודו שהחקירות היו ממושכות וכי יתכן שלנאשם לא ניתנה מנוחה במשך 72 שעות... אין לי ספק שבשיטת החקירה שבה מתחלפים חוקרים, וחוקרים את הנאשם במשך 24 שעות רצופות פעם אחת, וכמעט 48 שעות רצופות פעם שניה – סובל הנחקר סבל קשה ביותר [משפט זוטא בת.פ. 201/93].

אמנת האו"ם נגד עינויים, שאושרה על-ידי ממשלת ישראל, הגדירה "עינויים" כ"כל מעשה הגורם לאדם כאב או סבל קשה (severe pain or suffering), בין אם פיסי ובין אם נפשי..." [בסעיף 1].

בנוקטו בלשון האמנה נגד עינויים, מצטרף בית-משפט מחוזי בישראל לשורה ארוכה של אירגוני זכויות האדם, שקבעו בשנים האחרונות כי אמצעי החקירה בהם נוקט השב"כ מהווים, לפחות בהצטברותם בכמות ולאורך זמן, עינויים על-פי אמות המידה של הקהילה הבינלאומית.

מניעת שינה היא רק אחד משורה ארוכה של אמצעים שהשב"כ מודה בשימוש בהם, עובדה הנחשפת בדף מידע זה. השב"כ מודה כי הוא משתמש, כדבר שבשיגרה, באמצעים הפוגעים בכבוד הנחקר ומשפילים אותו, המחלישים אותו פיזית ונפשית, והגורמים לו כאבים עזים. זאת לעתים קרובות אך ורק במטרה לסחוט ממנו הודאה שתקל על השלטונות להרשיעו במשפט.

בתחילת חודש נובמבר 1994 נמסר באמצעי התקשורת כי ועדת השרים לענייני השב"כ החליטה להתיר לחוקרי השב"כ להפעיל אמצעי לחץ נוספים במהלך חקירות של פלסטינים.

שבעה מתוך תשעת הפלסטינים שרואיינו לצורך דף מידע זה שוחררו ללא כל צעדים משפטיים, אחד נדון לשבעה חודשי מאסר ואחד ממתין לתוצאות משפטו. השימוש החוזר בטענה כי "לחץ" ננקט כלפי נחקרים בשל הצורך במניעת פיגועים רחנניים אינו יותר מעלה תאנה לגבי מקרים אלה – כמו גם לגבי רובם המכריע של המקרים בהם מעוניים עצירים, זאת מעבר לאיסור הכולל על עינויים שהוזכר לעיל.

בצלם סבור כי לא זו בלבד שאין להתיר שימוש באמצעים נוספים, יש לאסור על השימוש בכל אמצעי החורג מהמותר בחוק הבינלאומי. על ממשלת ישראל לנקוט בדחיפות בצעדים שישומו קץ, אחת ולתמיד, לעינויים של נחקרים.³¹

1. בראש וראשונה יש להטיל איסור מוחלט על שימוש באלימות כלפי עצירים וכל צורה אחרת של עינויים. יש לעגן איסור זה בחקיקה, בהתאם לאמות המידה הבינלאומיות, ובהוראות מפורשות לכל כוחות הביטחון, ללא יוצא מהכלל.
2. יש לקצר את תקופת המעצר לפני הבאת העצור להארכת מעצר בפני שופט, להעמידה על 48 שעות ולאפשר פגישה עם עורך-דין בסמוך לאחר המעצר, וזאת לכל עציר, וללא כל יוצא מן הכלל.
3. על מתקני המעצר והכליאה ובתי הכלא, על כל אגפיהם, להיות פתוחים לביקורות תקופתיות של

31. להמלצות מפורטות יותר ר' **בצלם, חקירות פלסטינים**, עמ' 90-92.

"עובד הציבור העושה אחת מאלה, דינו מאסר שלוש שנים:

(1) המשתמש, או מורה להשתמש, בכוח או באלימות נגד אדם כדי לסחוט ממנו, או מאחר, שהאדם יש לו עניין בו, הודאה בעבירה או מידע בדבר עבירה; (2) מאיים על אדם, או מורה שיאיימו עליו, בפגיעה בגופו או בנכסיו, שלו או של אחר שהאדם יש לו עניין בו, כדי לסחוט מן האדם הודאה בעבירה או מידע בדבר עבירה".

חוק העונשין, התשל"ז-1977, סעיף 277

4. הצוות הרפואי באגפי החקירה צריך להיות מיומן ומיוודע לגבי מצבם הפיזי והנפשי של הנחקרים, ומודע לחובותיו לפעול על פי האתיקה הרפואית, ובכלל זה לדווח על כל מקרה של השפלה או התעללות בעציר.

גופים חיצוניים, כולל אירגוני זכויות אדם. יש לקיים אמצעי מעקב נוספים אחר מהלך החקירה, כגון צילומה בווידאו (כולל צילום התקופות שבין החקירות), יצירת חריצי הצצה בדלתות חדרי החקירה ורישום מלא ומדוייק של החקירה, ובכלל זה מעקב קפדני אחר מצבו הבריאותי של הנחקר.

עדותו של עבד א-נאסר איסמאעיל חוסיין אל-קייסי, תושב מחנה הפליטים אל-עזה שבנפת בית-לחם

נגבתה בידי יובל גינבר באל-עזה ב-2.10.94

עבד א-נאסר אל-קייסי, סטודנט באוניברסיטת ביר זית, נעצר ב-10.8.94 והוחזק במתקן החקירה של השב"כ ברמאללה במשך 51 יום. לאחר מכן שוחרר מבלי שנגקטו נגדו כל צעדים משפטיים.

... משם לקחו אותי לכלא רמאללה. הגעתי לשם אולי בשלוש וחצי בבוקר. ראשית לקחו אותי לרופא. הוא שאל: "יש לך משהו?" אמרתי שלא. הושיבו אותי בישבחי, תוך כיסוי הראש בשק, אולי חצי שעה, ואחר הכניסו אותי ל'קפטן' שחיכה לי. קרעו את האזיקים מפלסטיק ושמו אזיקים ממתכת, גם כן מאחור. גם את השק הסירו.

זה היה משרד כזה. הייתי עומד. 'הקפטן' אמר לי: "ימה שמך?" אמרתי: "עבד א-נאסר". אמר לי: "שב". ישבתי. כחצי שעה היה מספר לי על השב"כ, ועל היכולת שלהם, ועל זה שהם לא עוצרים אלא את מי שיש לגביו חשד. שמו היה 'קפטן כהן' (הוא הזדהה בשם זה).

לאחר כמה זמן הפסקתי אותו ושאלתי: "מה אתה רוצה?" אמר: "אתה ממהר? אמרתי: "לא". אמר: "יש לך איזו מנישה?" אמרתי: "אם היתה, היא כבר התבטלה". הוא כתב על נייר בערבית: חברות [בארגון], נשק, פעולות צבאיות. קראתי והתחלתי לצחוק. הוא שאל: "למה אתה צוחק?" אמרתי: "על מה שכתבת. זה סתם, או שזה מופנה אלי?" אמר: "לא, זה לגביך. בוא נבין אחד את השני". אמרתי: "איך לי מה להבין אותך." אמר: "טוב, אני הולך לישון, ומחר ניפגש."

הוא קרא לחייל ואמר לו מה לעשות איתי. החייל קשר אותי באזיקים וכיסה את ראשי בשק, ולקח אותי לחדר חקירות אחר. עד כאן היחס היה טוב. החייל שם אותי בחדר אחר והסיר את השק. בחדר היו

מחשב, שולחנות וכיסאות. ככה זה בכל חדר חקירות שראיתי. אותי הושיב בכיסא קטן מחובר לרצפה. גובהו של הכיסא כ-30 ס"מ, והמושב במידות של בערך 30x35 ס"מ (מלבני). יש משענת של פחות מ-20 ס"מ. הוא נעל את הדלת מאחורינו. הוא שיחרר את ידי וקשר אותי כשיד אחת מאחורי המשענת והשנייה מלפניה ושתיהן מאחורי הגב.

ישבתי כך בערך מ-4:30 בבוקר עד 5:00 בערב, עם הפסקות קצרות לארוחות. בבוקר לקחו אותי לאכול ארוחת בוקר. נתנו לי אוכל ו-5 דקות בתוך צינוק לאכול אותו. באותו צינוק יש גם בית-שימוש. אחרי 5 דקות אמרו לי לצאת ולהפסיק לאכול. אותו דבר בצהריים. באותו יום, מרוב הכאבים והעייפות, לא יכולתי לאכול, אך שתיתי מים.

בבוקר הביאו כוס תה קר לגמרי, אך שתיתי אותה. בצהריים הביאו כוס מיץ. שתיתי.

הגב כאב לי, ובמקום לאכול מתחתי את הגב.

בערך ב-5 בא 'קפטן סירי', והחל לדבר איתי שוב על זה שהשב"כ רק עוצר אנשים שעשו משהו. אמרתי שזה לא נכון, לפחות לגבי. הוא אמר: "אתה נושא אחר, אבל יש נגדך משהו". הוא כתב על נייר את אותן ההאשמות שכתב 'קפטן כהן', ורק הוסיף: חברות בחזית העממית. אמרתי לו: "זה לא נכון". הוא ישב ודיבר איתי בין שעה לשעה וחצי (ראיתי את השעה על השעון שלו). הוא אמר: "או שנגיע להבנה או שיהיו בעיות". אמרתי לו: "תעשה מה שאתה רוצה". הוא אמר: "אתה בוחר את אפשרות הבעיות". עד אותו רגע לא היה אלים. למעשה 'קפטן סירי' אף פעם לא נקט באלימות.

הוא אמר לי: "ימתי אתה רוצה להודות?" אמרתי: "אין לי במה להודות". הקים אותי מהכיסא והעמיד אותי, אך קשר את ידי מאחור שוב. שוב ניסה לגרום לי להודות וסרבתי. הוא דיבר בטלפון ובא עוד אדם, בשם 'קפטן דורי'. הם נתנו לי את שמותיהם. 'דורי' נכנס. הוא צעיר וחזק בגופו, שריירי. 'דורי' אמר לי: "אתה לא רוצה להגיע להבנה?"

כשעניתי שאין לי על מה, הוא הוריד את השעון מזרועו. ראיתי שהם הולכים להרביץ לי, התרחקתי קצת והפניתי את צד גופי אליהם, שלא יכו אותי במרכז הגוף. 'דורי' אמר: "למה התרחקת?" אמרתי: "אני מנסה להתכונן שתכה אותי. אמר. "אתה מתכוון?" תפש אותי בחולצת הטרינינג, והחל לנענע אותי קדימה ואחורה בכוח, כשאגרופיו פוגעים בחזי. עשה זאת אולי פעמים. עד היום אני מרגיש את הכאבים בחזה מהטלטולים האלה.

הוא עשה זאת בכוח רב מאוד. חזי כאב, והצוואר שלי הטלטל קדימה ואחורה כמו מטוטלת, בעוצמה רבה.

אמר לי: "אתה מכיר את עכאוויז?" אמרתי: "לא". אמר: "הוא מת בחקירה. אתה רוצה שאותו דבר יקרה לך? הוא סרב להגיע להבנה ומת". אמרתי: "הוא סרב להגיע להבנה כי לא עשה כלום. אם אתם רוצים להרוג אותי – תהרגו. אני לא אודה במשהו שלא עשיתי". אמר לי: "אתה רוצה להחזיק מעמד 10 ימים – אשאיר אותך ככה 10 ימים". המשיכו לדבר על הריגה וכל זה, עד בערך 7:00. היה מדבר מספר דקות, אחר כך שואל: "אתה רוצה להגיע להבנה? אמרתי "לא", ושוב היה מטלטל אותי. אולי שלוש פעמים זה קרה. חשתי כאב חזק בחזה. אחר-כך הם אמרו לי: "אנחנו הולכים עכשיו הביתה, לנשים ולילדים שלנו, ואתה תישן פה, ב'שבח'". 'דורי' תפס אותי וקשר אותי בכיסא שוב.

לפני שהלכו הם אמרו לי: "בלילה, יש כאן מישהו שיבלה את הלילה". אמרתי: "איך שאתם רוצים".

בא חייל, לקח אותי לארוחת הערב. הגוף שלי כאב והייתי עייף. הוא מתיר אותך, שם על ראשך שק, לוקח אותך לקחת אוכל, ושם אותך בצינוק לאכול. לא הייתי מסוגל לאכול. שתייתי תה קר, ומתחתי את גבי. בקושי הספקתי לעשות זאת – בא חייל ולקח אותי שוב ל'שבח'. אותו כיסא, אותה קשירה. הכליות החלו לכאוב לי. יש לי בעיה בכליות מזמן. קראתי לחייל ואמרתי לו שכואב לי. בא 'קפטן כהן'. אמרתי לו שכואב לי בצד. אמר: "שיכאב". סגר את הדלת והלך. הם לא כיבו את האור.

בערך בחצות, בא 'קפטן כהן' שוב. לא יכולתי לישון בכלל. הוא החל לחקור אותי. אמר שהחזית העממית באותו הלילה כולה בידיהם. אמרתי: "אין לי קשר לזה". אמר לי: "אתה מהחזית העממית". אמר שיש אנשים שהודו לגבי, ויש להם הוכחות וכו'. הוא לא אמר שום דבר ספציפי, כמו השתתפות בפעולה

מסוימת. רק האשמות כלליות. בכל 35 היום של החקירה לא אמרו שום דבר ספציפי שכביכול עשיתי.

הוא נשאר אתי בערך עד 1:00, ואז יצא. בערך ב-3:00 חזר שוב. אמר לי: "אני רוצה להגיע להבנה". אמרתי שאין לי על מה. אמר: "גורלך יהיה ככה: או נבין אחד את השני, ואז תצא בשחרורים, או שגורלך יהיה כמו עכאוויז". אמרתי שלא עשיתי כלום. הוא הקים אותי, ואמר לי לשבת על קצות הבהונות כשגופי נשען על העקבים, וקשר את ידי מאחור. נשענתי על הקיר,

והוא הרחיק אותי משם. הוא התיר את הכיסא של הישבח והרחיק אותו (כדי שלא אשען עליו). החל לקרוא לי: "א עכאוויז". לאחר רבע שעה, הברכיים כואבות נורא, והשוקיים "נרדמות". הייתי אומר לו: "הדם מפסיק לזרום לרגליים, אני רוצה לתת להן לנוח". הוא היה אומר: "אסור – או שנגיע להבנה". התחלתי ליפול. היה תופס אותי ומכריח אותי לחזור לאותה תנוחה. הוא היה מביא כיסא, שם אותו כך שברכי היו מתחת למושב (כדי שלא אפול) והוא היה יושב עליו, וגם תופס אותי בחולצה. בנוסף, היה לוחץ את רגלי בין רגליו, כדי שלא אוכל לשחרר אותן קצת.

זה נמשך כשעה. בערך ב-4:00 בבוקר נתן לי לקום, וחזר וקשר אותי בכיסא הישבח. אמר: "אני עכשיו הולך לנוח. אתה תישאר ככה ב'שבח'".

פעם הוא אמר לי: "זה קרב, שאני לא מנצח בו, ואתה כחזית העממית לא מנצח בו". אמרתי: "אני לא חזית עממית, אני עבד א-נאסר". אמר: "אתה לא עבד א-נאסר, אתה מוסטפא אל-עכאוויז".

נשארתי ב'שבח' עד ל-4:00 אחה"צ בערך. הוציאו אותי לארוחת בוקר וצהרים. אכלתי מעט מאוד. הרגשתי צורך לאכול, אך לא יכולתי. כשביקשתי ללכת לשירותים אמרו לי לא, באוכל.

הכאב בכליות גבר, וגם בגב. אבל לא חשבתי להודות. אמרתי פעם לקפטן דורי: "אני מקבל שאתם פוגעים בי, ושנשנים פוגעים בי, אבל אני לא אפגע בעצמי".

ב-4:00 אחה"צ העביר אותי לחדר חקירות אחר. בא 'קפטן סירי'. אמר: "מה נשמע, עכאוויז?" אמרתי: "אני לא עכאוויז". אמר: "אתה כן". אמרתי: "אם אתה רוצה להרוג אותי – תהרוג, אבל אני לא מקבל את ההתנהגות הזאת". אמר לי: "אני קורא לך עכאוויז, כי אם לא תשתף איתנו פעולה יהיה גורלך כמו של עכאוויז". הייתי עייף מאוד. כשהייתי לבד ב'שבח' הייתי שם רגל על רגל, ומנסה להשעין את הראש על הרגל, אך בכך מתחתי את הזרועות מאחור, והכתפיים

והגב כאבו יותר. הצלחתי לנמנם אולי חמש דקות פה, חמש דקות שם. אך הכאב בגב ובכתפיים לא נתן לי לישון יותר מכך.

בא 'דורי' ואמר: "מחר יום שישי, שזה יום קדוש אצלנו ואנחנו נעשה לך טיול".

בערך בחמש בערב לקחו אותי למגרש הרוסים בירושלים. קשרו את ידי מאחור, וקשרו את עיני בחתיכת בד.

במגרש הרוסים הכניסו אותי לרופא. הוא שאל אותי אם יש לי משהו, ואמרתי גם לו שאין כלום, כי אני יודע שהם משתפים פעולה בעיניים ולא היה לי אמון בו.

שמו אותי גם שם בכיסא קטן וקשרו אותי. אמרתי לשוטרים שאני עייף ורוצה לישון אך הם סרבו.

הייתי ב'שבח' עד הבוקר, ואז לקחו אותי לאכול. לא יכולתי לאכול. נשכבתי בכדי לתת לגב מנוחה.

בערך ב-10:00 בבוקר (יום ו', 12.8.94) בא חוקר אחד, אחר כך עוד אחד. החלו לחקור. אמרתי שאין לי מה לספר. אמרתי להם: "ישאני אשקר?" אמר: "תשקר, אבל כך שזה יתאים למידע שאצלנו". אמרתי שלא אשקר. אמר: "תגיד את האמת". אמרתי: "לא עשיתי כלום".

הוא תפס אותי בכתפיים, כשאני כבול לכיסא, והחל לטלטל בחוזקה אותי ואת הכיסא. הוא קרע לי את הבגדים. מרוב הלחץ מעיל הטריינינג שלבשתי נקרע לאורכו מאחור. באותו זמן התחלתי להשתין בלי שליטה, אבל הם לא הסכימו שאתקלח או אחליף מכנסיים. הם אמרו שיביאו את אבי ויעצרו אותו. הם אמרו: "נביא את אחותך, נזיין אותה" וכו'. אמרתי: "תביאו את מי שאתם רוצים. תעשו מה שאתם רוצים".

בערך שעה זה נמשך. מדי פעם, כשלא הייתי מגיב כפי שרצה, החוקר היה דוחף אותי ומטלטל אותי. אחד היה אליס, והשני היה עוצר אותו. אחר כך השאירו אותי ויצאו. אחד מהם חזר בערך ב-6:00 בערב, לאחר שאכלתי מעט מאוד בצהריים. אחרי אולי רבע שעה בא עוד אחד. הם חזרו על אותן שיטות. הכאב כבר היה נורא. בקושי הרמתי את הראש להסתכל עליהם. אמרתי שלא עשיתי כלום. הם נשארו פחות משעה והלכו.

נשארתי בלא חקירה ב'שבח' עד שבת בערב. אז בא 'קפטן' או 'מיג'ור' יאבו ניהאדי, שאותו אני מכיר

כאחראי השב"כ במגרש הרוסים. הוא ישב אתי ואמר: "אני רוצה שנגיע להבנה". אמרתי: "על מה?" אמר:

"על הסיפור שלך". אמרתי: "אין לי סיפור". כך ישב יותר משעה, דיבר הרבה על פוליטיקה. לא השתמש בכוח, אך הייתי ב'שבח', כואב ועייף. הצוואר, הגב, השוקיים (מאותו לילה עם 'כהן').

נשארתי ב'שבח' עד יום ראשון [14.8.94] בבוקר. אז החזירו אותי לרמאללה. הייתי כל כך עייף עד שבקושי יכולתי לקום. החזירו אותי לחדר חקירות ולישבתי בכיסא. חיכה לי שם 'קפטן כהן'. הוא אמר: "מה קרה לך בירושלים?" אמרתי: "כלום". אמר: "עכאווי רוצה להודות או להמשיך להתעקש?" אמרתי: "לא עשיתי כלום".

הוא התיר אותי מהכיסא, שם שק על הראש. הכניס אותי למסדרון עם גג מאסבסט. קשר אותי לצנור, וידי מאחורי הצנור, כשכפות הידיים כלפי חוץ. הוא כיסה את ראשי בשק.

לא יכולתי לעמוד בכלל, ניסיתי לכרוע, אך אי אפשר להגיע לקרקע, והכתפיים ממש נקרעות, אז נאלצתי לעמוד. עמדתי כך אולי שעה וחצי. התקשיתי לנשום, והכליה כאבה מאוד. הנעתי את ראשי והסרתי את השק. 'כהן' חזר לאחר שעה וחצי ושאל: "למה השק נפל?" אמרתי: "רציתי לנשום". אמר: "איך אתה עכשיו?" אמרתי: "בסדר", למרות שהכאבים והעייפות הרגו אותי. אמר: "אתה רוצה לישון?" אמרתי: "אם יש אפשרות כן, אם אין אז לא". אמר: "תתן לי ראשי-פרקים של הודאה ותלך לישון". אמרתי: "לא עשיתי כלום". אמר: "אז תישאר כך". יצא, אך קודם שם את השק. הצלחתי להסיר אותו שוב. במסדרון יש מוזיקה רעשנית מאוד, ששומעים גם בחדרי החקירות. זה מקשה מאוד.

כעבור כשעה חזר והתיר אותי. הוא החזיר אותי לחדר חקירות אחר, קשר אותי שוב לכיסא – ויצא. בערב בא 'קפטן דורי'. אמר: "מה נשמע עכאווי?" אמרתי: "אני לא עכאווי". אמר: "אתה לא רוצה לפתור את הסיפור?" אמרתי: "אין לי סיפורים". אמר לי: "הלילה אנחנו צריכים לגמור את הכול. אתה צריך להניח את הכול על השולחן". אמרתי: "אין לי כלום". אמר: "ניפגש בלילה". נשארתי כל הזמן ב'שבח', חוץ מארוחות.

בערב ב-1:00 בלילה חזר. אמר: "מה יהיה, עבד א-נאסר?" אמרתי: "עכשיו הודית שאני לא עכאווי".

אמר: "אתה רוצה לאכול?" אמרתי: "אני שבע". הוא ביקש מהחייל להביא לו אוכל. הביאו ציפס, סלטים וקולה. הוא שם אותם לפני על השולחן. אמר: "מה דעתך לאכול אתי?" אמרתי: "אני לא רוצה". אמר: "יתשתה קולה?" אמרתי: "לא רוצה". אמר: "לא צריך". הוא המשיך להגיד שאני חזית עממית וכו'. הוא אמר: "אתם רואים בהודאה בגידה, אבל כל אנשי החזית העממית אומרים כך בתחילה ואחר-כך מודים".

אמרתי: "כל מי שמודה יש לו משהו שעשה, ולי אין כלום". אמר: "החוק מרשה לי להחזיק אותך כך 180 יום". אמרתי: "בסדר". הוא המשיך לנסות לשכנע אותי. אמר לי: "קום" (הוא הביא אותי לחדר אחר ולא קשר את ידי). קמתי. אמר לי: "שב על קצות בהונות הרגליים". אמרתי שאני עייף ולא יודע איך לכרוע. אמר: "אצלנו בצבא אין ילד יודע תגיד: אני לא רוצה". אמרתי: "זה בצבא שלכם". בסוף כרעתי כך. הוא ישב ואכל, והמשיך בתוך כך לשאול שאלות, ולהגיד שחברי החזית העממית מודים וכו'.

אחר שאל אותי על עלי גירדאת. אמרתי: "אני לא מכיר אותו". אמר: "אתה מכיר משהו ששמו עבד א-לטיף רייתי?" אמרתי: "אני לא מכיר אותו". שאל: "אתה מכיר את ג'ורג' חבשו?" אמרתי: "לא". אמר: "אני לא מתכוון להכרה אישית, שמעת עליו?" אמרתי: "שמעתי". אמר: "יתדבר על כל אחד ששמעת שהוא מהחזית העממית". אמרתי: "אני לא מכיר אף אחד בחזית העממית". אמר: "קום". קמתי. תפס אותי בחולצה והחל לטלטל אותי.

הבנתי שהם עושים את הדברים הללו באופן מתוכנן, לא בעצבים או כעס רגעי. הכל מחושב. גם מקפידים לא להשאיר סימנים. פעם אחד היקפטינו השאיר לי סימן בלחי מרוב שהידק עלי את צווארון החולצה, ומיגורו נדב' נוף בו על כך.

מרוב הטלטולים נפלתי על הרצפה. 'דוריי' הרים אותי, ושוב טלטל אותי. נפלתי שוב – הרגליים שלי לא החזיקו אותי יותר. אמר לי: "קום". הוא הרים אותי והושיב אותי על כיסא הישבן. אמר: "אני עוזב אותך לחשוב, ואחזור עוד מעט". אמרתי: "מה שאתה רוצה לא עשיתי כלום". אמר: "אני לא שואל אם עשית. השאלה היא איך נגיע להבנה. או בטוב, או במכות". הוא שוב קשר אותי לכיסא, ויצא.

הוא לא חזר. בבוקר לקחו אותי לאכול ולא יכולתי לאכול בכלל. לא יכולתי להזיז את הצוואר. הצלעות, הכתפיים – הכל כאב באופן נורא. החזירו אותי

לישבן. בצהריים ניסיתי לאכול מרק. הצלחתי לאכול מעט מאוד, וגם זה בקושי. חובש היה בא פעם בכל יום ונכנס לחדר החקירות. היה שואל: "אתה רוצה משהו?" הייתי אומר: "כואב לי הראש, כואב לי פה ושם". אמר: "אז מה אעשה?" אמרתי: "אז לשם מה באת?" אמר: "אם כואב לך הראש תשתה מים". ביקשתי לראות את הרופא אך סרבו.

... כשיצאו החלו 'דוריי' ו'כהן' שוב לטלטל אותי בכוח רב. האחד התעייף – השני התחיל. התעלפתי. הם הביאו מים. התיזו עלי, הביאו את החובש. הוא אמר להם: "זה חולה מאוד". אמרו: "אנחנו יודעים". הוא יצא. החזירו אותי לישבן ויצאו.

למחרת (יום ג', 16.8.94) בבוקר ובצהריים הוציאו אותי לאכול והחזירו אותי לישבן. לא נתנו לי אפילו דקה לישון כמו שצריך.

יקפטן סיריי בא בערך ב-3:00 אחה"צ. החל לחקור. אחר כך בא יקפטן דוריי. 'דוריי' אמר: "אין ממנו תועלת". העמיד אותי והחל לטלטל אותי. יקפטן סיריי היה אומר לי: "תפסיק, עבד א-נאסר בחור טוב, ועוד מעט יתחיל לדבר". אמרתי לו שאין לי מה להגיד. שלוש או ארבע פעמים היה ככה. 'דוריי' היה מטלטל אותי, 'סיריי' היה מפסיק אותי, 'דוריי' היה יוצא, חוזר – וכולי. זה נמשך כשעה או קצת יותר.

יקפטן דוריי הביא אזיקים ממתכת, קשר את רגלי (הייתי עומד), ממש מעל לכף הרגל. הוא היה יושב. זה נמשך כחצי שעה. אחר-כך לקח אותי לצינור (במסדרון), קשר אותי אליו ושם שק על ראשי. הורדתי אותו. אמר: "תחזיר אותו". אמרתי: "אני נחנק". שם אותו שוב. אמר: "יקרה לך כמו עכאוו, תמות ואף אחד לא ישאל עליך". אמרתי: "אם אמות, אמות".

השאיר אותי שם כשעה. אחר לקחו אותי לארוחת ערב והחזירו אותי לצינור. בערך בתשע בערב בא יקפטן עדנאן, שהיה, לדבריו, אחראי על אזור רפיח. איש חזק ושירירי. הייתי גמור. הוא לקח אותי לחדר חקירות. הושיב אותי על כיסא רגיל וידי קשורות לאחור. החל לחקור אותי. אמרתי שלא עשיתי כלום. אמר: "לא שאלתי אותך על זה. השאלה אם אתה רוצה לפתור את הבעיה בדרך טובה או רעה". אמרתי: "איך שאתה רוצה". אמר: "כלומר בחרת בדרך הרעה". תפס אותי בחולצה והחל לטלטל אותי בכוח רב מאוד. הוא גם איים עלי שיעשה כל מיני דברים לאחותי. הוא המשיך לחקור ככה, לעתים מטלטל אותי, לעתים אומר

לי לכתוב. זה נמשך כשעה וחצי, אחר החזיר אותי לישבתי בכיסא ויצא. למחרת [יום ד', 17.8.94] בערב בא 'קפטן כהן', והמשיך באותה חקירה, באותן צורות. זה נמשך כשעה. הייתי נרדם לדקות חטופות ומתעורר שוב. לשינה ממש לא הגעתי.

למחרת [יום ה', 18.8.94] בשלוש אחר-הצהריים בא 'סירי', והוא חקר אותי, אך בלי אלימות. יש לו M.A. בפסיכולוגיה מהאוניברסיטה העברית, כך אמר. 'דורי' למד כלכלה ומדעי המדינה באוניברסיטת תל-אביב.

לאחר כשעה הלך, ובאותו יום העבירו אותי שוב למגרש הרוסים. שם – שוב לקחו אותי לרופא.

בכל אותה תקופה לא התקלחתי. הרופא שאל: "כואב לך?" אמרתי שלא. לא בדק אותי. רשם ואמר: "לך".

גם שם היה כרגיל – 'שבתי' וחקירות.

ביום ראשון [21.8.94] החזירו אותי לרמאללה. באותו יום לקחו אותי לבית-המשפט. הייתי לבוש מעיל טרנינג וחולצה קרועים – מהטטולים – והאיש שליווה אותי לשם ביקש שאחליף אותם, אך סירבתי.

העו"ד, איליה [תאודורי מרמאללה], נמצא שם, ונכנס לאולם, אך נמנע ממנו לדבר איתי. בבית-המשפט השופט שאל אותי: "מה שמך?" אמרתי: "לא יודע".

בחקירה קוראים לי עכאווי ובתעודת זהות כתוב עבד א-נאסר". העורך-דין אמר שרואים עלי שאני במצב בריאותי קשה. אני אמרתי לשופט שהכליה שלי כואבת. השופט לא אמר כלום. הוא החליט להאריך את מעצרי ב-15 יום. זאת אחרי שהשבי"כ רצה חודש, והעו"ד סיכם איתם על 15. לאחר הישיבה החזירו אותי לחקירות, ונמשך אותו הדבר, עד יום רביעי [24.8.94].

ביום חמישי בערב הכניסו אותי לתא ונתנו לי להתקלח, ויכולתי לישון. ישנתי הרבה, אכלתי יותר טוב.

ביום ראשון [28.8.94] בבוקר החזירו אותי לחקירות וישבתי. עד יום חמישי הייתי שוב ככה, יום וליילה, וביום חמישי החזירו אותי לתא.

באותו יום [יום ה', 1.9.94] בצהריים הוציאו אותי מהחקירות לביקור ראשון של הצלב האדום [אחרי 22 יום]. באה אישה. היא אמרה לי את שמה, אך שכחתי. סיפרתי לה את כל מה שעבר עלי. היא אמרה שיתלוננו בפני השלטונות, אך הם חוששים לעשות זאת מיד, מחשש שהחוקרים יזיקו לי אם תהיה תלונה, ומעדיפים לחכות שתיגמר החקירה. בסוף השבוע שוב נחתי.

בשבוע שלאחר מכן [ב-4.9.94, לפי עו"ד תאודורי] האריכו שוב את המעצר שלי ב-18 יום.

ביום ב' [5.9.94] 'קפטן כהן' כבל את רגלי זו לזו מעל כף הרגל ומעל הברך, בעודני יושב על הכיסא, וקשר את ידי מאחור, ואחר קשר בשרשרת ברזל את הרגליים לידיים מאחורי גופי ומאחורי הכיסא, ומתח. הכאב היה בלתי ייאמן. הכתפיים נקרעו ממש. כעבור שעתיים או שלוש התעלפתי, ואז הם התיירו אותי והעירו אותי. בפעם הזאת לא בא חובש. הם החזירו אותי לישבתי רגיל.

כל אותו שבוע נמשכו חקירות וישבתי. הם לא כבלו אותי שוב כך בשרשראות. במשך אותו שבוע [ב-8.9.94, לפי עו"ד תאודורי] ביקר אותי עורך-הדין איליה. דיברנו כחצי שעה. אחר-כך החזירו אותי לישבתי.

ביום שבת [10.9.94] בערב העבירו אותי שוב למגרש הרוסים. למחרת [11.9.94] בא 'קפטן דורי' מרמאללה. הוא שוב אמר לי שאני חבר בחזית העממית, וכשהכחשתי הוא הכה אותי באגרופיו בראש, בגב, בכתפיים ובאשכים. גם כאן הכל נראה מתוכנן, ולא מעצבים.

תמיד כשהיו חוקרים אותי היו רושמים כל דבר שנאמר.

הייתי שם שלושה ימים, וכל יום בא 'קפטן דורי' לחקור אותי. המכות חזרו פעם נוספת. ביום ג' [13.9.94] החזירו אותי לרמאללה. אז החלו החגים של היהודים. בחגים ובשבתות הייתי בצינוק, עם עוד בחור. לפעמים הם היו חוזרים ולוקחים אותנו בלילה שלאחר השבת או החג, שלא ננוח יותר מדי.

באותו שבוע בא 'קפטן' חדש, 'בילי', ששאל אותי: "כמה ימים אתה כאן? אמרתי: "יותר מ-30 אמר: "יש לך עוד הרבה זמן עד 180 יום". אמרתי: "אם אשאר כאן עוד 180 יום גם כן לא אדבר".

ב-29.9.94 שוב דנו בהארכת המעצר שלי, (נשכחתי לציין שהאריכו לי את המעצר עוד פעם [ב-21.9.94 לפי עו"ד תאודורי] בשמונה ימים) בפני אותו שופט שהאריך בפעמים הקודמות את המעצר. השופט שאל את אנשי השבי"כ: "עדיין לא גמרתם את החקירה?" הם אמרו שלא. הם רצו להאריך את המעצר בעוד 30 יום. השופט אמר להם שבלי הוכחות הוא לא מוכן להאריך. הם שלחו מישהו להביא הוכחות, ובמקביל ביקשו מהשופט רשות לדבר איתי.

**להלן הערותיו של עו"ד איליה
תאודורי, פרקליטו של עבד א-נאסר
אל-קייסי, בפי שנמסרו לבצלם
ב-4.10.94:**

כשהובא עבד א-נאסר להארכת מעצר לראשונה ב-21.8.94 הסבתי את תשומת ליבו של השופט למצבו של העציר, שאותות הסבל, העייפות והלכלוך ניכרו עליו. השופט אמר שהוא נמצא בחקירה, לא בנופש. בעת הדיון בהארכת המעצר ב-21.9.94 הוגשו לשופט (יוסי שפירא) 3-4 מסמכים סודיים. לבקשתי חתם השופט על המסמכים, ורשם עליהם את התאריך.

בעת הארכת המעצר ב-29.9.94 שוב הגיש השב"כ חומר סודי, והתברר שמדובר באותם ניירות. השופט אמר: אני לא מקבל אותם. אתם צוחקים על בית-המשפט? הם אמרו שבידיהם חומר סודי נוסף. הוא אמר: אז תביאו.

אנשי השב"כ ביקשו שהות, ויצאו עם עבד א-נאסר.

הם חזרו כעבור כשעה וחצי, בערך ב-4:00 אחר-הצהרים, ומכיוון שלא היה בידיהם כל חומר חדש החליט השופט לשחרר את עבד א-נאסר.

הם החזירו אותי לחדר החקירה, וניסו להוציא ממני הודעה בכל האמצעים. לא חשוב על מה. היו שם 'דורי', 'כהן' ו'מגור נדב'.

'דורי' שם שק על הראש שלי והחל לחנוק אותי. הם איימו, טלטלו אותי שוב ושוב, אבל בסוף, אחרי כשעה, התייאשו. זה היה בשלוש אחה"צ בערך. 'נדב' קרא לי אליו. הוא אמר לי: "בית-המשפט רוצה לשחרר אותך ואנחנו רוצים אותך, כי לא גמרנו לחקור. אנחנו רוצים שתבוא אלינו לבית-לחם אחרי שתלך הביתה. הוא נתן לי הזמנה [יובל גינבר מוסיף: ההזמנה היא להתייצב במשרדי המינהל האזרחי בבית-לחם ב-4.10.94. אצל 'קפטן מונרי']. השופט שחרר אותי.

כשנכנסתי שקלתי 65 קילוגרם, וכשיצאתי שקלתי 55 וחצי קילוגרם. הלכתי לרופא ואני כעת על תרופות.

תגובות הרשויות

הערה: טיוטא של דף המידע נשלחה גם למשרד ראש-הממשלה, האחראי על השבי"כ, אך זה נמנע מלהגיב

1. תגובת שרות בתי הסוהר

<p>נשכת הנציב כא בחשון תשנ"ה 26 באוקטובר 1994 243</p>		<p>שירות בתי הסוהר</p>	
		<p>לכבוד: יזהר באר מונכ"ל בצלם רח' עמק רפאים 43 ירושלים 93141 פקס' 02-610756</p>	
		<p>שלום רב,</p>	
		<p>הנדון: <u>תגובת שב"ס לחינוח הדו"ח: עיוניים בחקירה</u> סימוכין: מכתבך ש.מ. 4299 מ- 18.10.94 וסיוטת הדו"ח.</p>	
		<p>שירות בתי-הסוהר אינו עוסק בחקירות ומתקני החקירות אינם בתחום אחריותו או בשליטתו. אין לשירות בתי-הסוהר כל נגיעה לחקירות ולאופן בו הן נערכות, ולפיכך יש להפנות טענות מכל סוג שהוא בעניין זה לגורמים העוסקים בחקירות.</p>	
		<p>בברכה, דובר בן-עמי, ר"כ דובר שב"ס</p>	
<p>פקס' 249804 - 02 פקס' 210649 - 08</p>	<p>טל' 246771 - 02 טל' 239800 - 08</p>	<p>רחי והסתדרות 5 ת.ד. 01</p>	<p>נציבות שרות בתי הסוהר - ירושלים, נציבות שרות בתי הסוהר - רמלה,</p>

דובר צה"ל
15 בנובמבר 194

התייחסות דו"ץ לדו"ח 'בצלם' בנושא שיטות חקירה

(התגובה מתייחסת לפרקים הנוגעים למתקני החקירה של צה"ל בלבד)

בצה"ל קיימים כללים ברורים וקפדניים בכל הנוגע להיתרים ולאיסורים במהלך חקירות המתקיימות במתקני הכליאה של צה"ל. במסגרת כללים אלה נקבע איסור מוחלט על שימוש באלימות כלפי נחקר, על איום במעשי אלימות כלפי נחקר ועל השפלת נחקרים והתעללות בהם. כללים אלה בנוסחם המעודכן ביותר מצויים בכל אחד ממתקני החקירה של צה"ל, ובנוסף עוברים החוקרים תידרוכים בנידון ע"י גורמי המשטרה הצבאית מעת לעת. יודגש, כי כל תלונה של נחקרים במתקני הכליאה הצה"ליים בדבר שימוש באלימות מצידם של חוקרים, נבדקת ע"י המשטרה הצבאית. כל עצור הנכנס למתקן הכליאה נבדק ע"י חובש על מנת לוודא שאינו חולה או סובל ממחלה שעצם החזקתו במעצר עלולה לגרום להרעה במצבו. בכל מקרה של בעייה רפואית המועלית ע"י הנחקר, או ביוזמת החוקר, נקרא הסגל הרפואי: חובש/ רופא מטפל בעניין ונכתב זכרון דברים, בנוסף על הדו"ח הרפואי.

צה"ל ממונה על החקירות שמתנהלות אך ורק במתקני הכליאה הצה"ליים, ומתמקד בחקירת חשודים בפעילות אלימה בלבד.

כזכור, לפני ארבע שנים מינה צה"ל ביוזמתו את האלוף במיל' רפאל ורדי כחוקר חיצוני ובלתי תלוי לבדיקת תקינות הליכי חקירה המתנהלים במתקני צה"ל. מסקנותיו והמלצותיו של האלוף ורדי אומצו ברובן ע"י הפיקוד העליון, מוסדו והוטמעו בצה"ל, וכמו-כן מוסדו נהלי חקירה במתקני החקירות הצה"ליים.

בנוסף, מונו ועודות המיעצות בראשות שופט צבאי בדרגת אל"ם העורכות ביקורות תקופתיות במתקני החקירה ואשר ממצאיהם מועברים לדרגות בפקודים הבכירים ביותר בצה"ל. בעקבות חקירת מצי"ח במקרים בהם נמצאו ראיות לעברות שבוצעו ע"י חוקרים, לא נתע צה"ל מהגשת כתבי אישום נגדם. במקרים בהם הורשעו החוקרים הוטלו עליהם עונשים כבדים לרבות עונש מאסר בפועל.

בלמ"ס

המטה הארצי / אגף התקורות
מחלקת הקירות ותביעות
טל' 02-5095300
פקס: 02-5091111
ירושלים, יג' בנובמבר תשנ"ה
(16.11.94)

פל/01/01 - 033/24847

לכבוד
"בלמ"ס
יח' טקס רבאים 40
י"ב 53141

הנדון: תביעת פיצויים - פסק-דין
טימוכין: שלף ש.מ. 4259 מ- 16.10.94

1. הריני לאשר קבלת הרו"ח שבנדון.
2. משטרת ישראל אמונה על אכיפת החוק ופועלת בהתאם לסמכויותיה עפ"י החוק.
3. כל מקרה, בו חורגים אנשיה מהמסגרת החוקית בה עלוהם לפעול, נבדק ע"י הרשויות הפתאומות וננקטים צעדים בהתאם לצורך.
4. ככל הפעולה מהרו"ח שבנדון, לגבי חשדות כלפי אנשי משטרה, קיימת ביזכט האפשרות לפנות למחלקת הקירות שוטרים במשרד המשפטים.
5. לידיעותיכם, לבקשתכם.

בברכה,

יו"ד אמירה שתי, ליצוב-משנה
ראש מחלקת הקירות ותביעות

בלמ"ס

